

T.C.

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

EVLİLİK ÇATIŞMASI VE EVLİLİK DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE
AFFETMENİN ARACI ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

MERVE KÜBRA ÇİTİŞLİ TURGUT

GAZİANTEP – 2018

T.C.

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

EVLİLİK ÇATIŞMASI VE EVLİLİK DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE
AFFETMENİN ARACI ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

MERVE KÜBRA ÇİTİŞLİ TURGUT

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ BÜŞRA AKÇABOZAN

GAZİANTEP – 2018

KABUL VE ONAY

Merve Kübra ÇITIŞLI TURGUT tarafından hazırlanan “**Evlilik Çatışması ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Affetmenin Aracı Rolü**” başlıklı bu çalışma **31/10/2018** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

.....
(Başkan)

.....
(Üye)

.....
(Üye)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

...../...../.....

Prof. Dr. Mazlum ÇELİK

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Evlilik atışması ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Affetmenin Aracı Rolü” başlıklı çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dūřecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gōsterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

31/10/2018

İmza

Merve Kūbra ıtıřlı Turgut

ÖNSÖZ

Uzun yollar zahmetli olur. Kimi zaman mutluluk çalar kapımızı, kimi zaman hüznün, bazen de endişe. İşte bu uzun yolda engelleri beraber aşmak, zaman zaman da sevincini paylaşmak ister insan. Tez süreci uzun bir yolculuktur benim için. Büyük bir heves ile başladığım, bazen tökezlediğim, bazen ayağa kalkmakta zorlandığım fakat yardımlarını eksik etmeyen sevdiklerim ve çok kıymetli hocam ile beraber yolun sonuna vardığım, uzun ama güzel bir yolculuk.

Kısıtlı bir zaman diliminde tez danışmanlığımı kabul eden, geribildirimleriyle hem akademik olarak gösterdiği itina hem de yapıcı tutumlarıyla teze devam etmeme olumlu katkı sağlayan tez danışmanım **Dr. Öğ. Üyesi. Büşra AKÇABOZAN'a**,

İşini severek yapan, kendisini geliştirmesine imrendiğim ve örnek aldığım, özgün bir tez hazırlamamda yardımcı olan kıymetli hocam **Dr. Öğ. Üy. Didem AYDOĞAN'a**,

Tez jürimde olmayı kabul eden ve katkı sağlayarak tezimi geliştirmeme yardımcı olan **Dr. Öğr. Üyesi Fulya TÜRK ve Dr. Öğr. Üyesi Nurten KARACAN ÖZDEMİR'e**,

Evlilik hayatım ile başlayan tez sürecinde, desteğiyle arkamda olduğunu her zaman hissettiren, zaman zaman benden daha şevkli olan, “bitmeyecek” dediğim anlarda bile sözleriyle beni teşvik eden, maddi manevi gücünü bir nimet bildiğim, **sevgili eşim Osman TURGUT'a**,

Çocukluğumdan itibaren eğitim hayatım için ellerinden geleni yapan, kızlarını güzel yerlerde insanlara faydalı birey olarak görmek için dualarını eksik etmeyen **canım annem ve babama**,

Sıkıldığım zamanlarda negatif enerjimi boşaltabildiğim, her zaman bir telefon uzaklıkta olan, varlıklarına şükrettiğim **4 kız kardeşim ve kuzenime**,

Tez sürecini beraber ilerlettiğimiz, yardımlarıyla eksik kaldığım yerlerde tamamlamama katkı sağlayan arkadaşım **Enes KALKAN'a** teşekkür ederim.

ÖZET

Bu çalışmada, evli bireylerin evlilik çatışması ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide affetmenin aracı rolü incelenmiştir. Araştırma grubu 204 (% 64.2) kadın, 113 (% 35.5) erkek, cinsiyetini belirtmeyen 1 katılımcı olmak üzere toplamda 318 evli bireyden oluşmaktadır. Araştırmada katılımcıların çatışma sıklığını belirlemede Evlilik Çatışma Ölçeği, evlilik doyumunu değerlendirmede Evlilik Yaşam Ölçeği, affetme eğilimlerini ölçmede Heartland Affetme Ölçeği ve genel kişisel bilgileri elde edilmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırmanın veri analizinde SPSS 21 istatistik programından yararlanılmıştır. Yapılan betimsel analizler sonucunda, evlilik çatışma sıklığı cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterirken, affetme ve evlilik doyumu cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Evlilik çatışma sıklığı, evlilik doyumu ve affetme arasında anlamlı ilişkiler olduğu gözlenmiştir. Evlilik çatışma sıklığı ile affetme arasında negatif ve anlamlı; evlilik çatışma sıklığı ile evlilik doyumu arasında negatif ve anlamlı; evlilik doyumu ve affetme arasında ise pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Aracılık rolünün test edilmesi için PROCESS makro kullanılmış ve evlilik çatışma sıklığı ve evlilik doyumu arasında affetme alt boyutlarından kendini affetme ve durumu affetmenin negatif yönde kısmi aracılık rolünün olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ilgili alanyazın bağlamında tartışılmış ve araştırmacı ve uygulamacılar için araştırma sonuçlarına dayalı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Evlilik çatışması, evlilik doyumu, affetme, evlilik ilişkisi

ABSTRACT

In this study, the mediating role of forgiveness in the relationship between marital conflict frequency and marital satisfaction of married individuals was examined. The sample of the study consisted of 204 (64.2 %) female, 113 (35.5 %) male, 1 (0.3 %) who didn't specify gender, 318 married individuals in total. The Marital Conflict Scale, the Marriage Life Scale, the Heartland Forgiveness Scale, and the demographic information form were used to gather data. SPSS 21 Statistic Package Program was used for data analyses in the study. As a result of the descriptive analyses, marriage conflict frequency showed a significant difference according to gender whereas there was no significant gender differences in terms of tendency to forgiveness and marital satisfaction. Significant relationships were detected among the variables of marital conflict frequency, marital satisfaction, and forgiveness. The frequency of marital conflict between forgiveness with negative and significant; the frequency of marital conflict between marital satisfaction with negative and significant; the frequency of marital satisfaction between forgiveness is a positive and significant relationship was observed. The PROCESS macro was used to test the role of mediation. Results indicated that forgiveness of self and forgiveness of situation had a partial negative indirect role in explaining the relationship between marital conflict frequency and marital satisfaction. Results of the study were discussed in the light of the literature and suggestions were presented for further research and and practitioners.

Key words: Marital conflict, marital satisfaction, forgiveness, marital relationship

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.2.1. Alt Amaçları.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.6. Tanımlar.....	6
İKİNCİ BÖLÜM	
KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1. Evlilik Doyumu.....	7
2.1.1. Evlilik Doyumunu Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar ve İlgili Araştırmalar.....	8
2.2. Evlilikte Çatışma.....	11
2.2.1. Evlilikte Çatışma ile İlgili Araştırmalar.....	15
2.3. Affetme.....	17

2.3.1. Affetmeyi Açıklayan Modeller ve Yaklaşımlar.....	19
2.3.2. Affetme ile İlgili Araştırmalar.....	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM.....	27
3.1. Araştırma Modeli.....	27
3.2. Araştırma Grubu	27
3.3. Veri Toplama Araçları.....	27
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	28
3.3.2. Evlilik Çatışması Ölçeği (EÇÖ)	28
3.3.3. Heartland Affetme Ölçeği (HAÖ).....	29
3.3.4. Evlilik Yaşamı Ölçeği (EYÖ).	29
3.4. İşlem Yolu	30
3.5. Verilerin Analizi.....	30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR	32
4.1. Veri Setinin İncelenmesi.	32
4.2. Cinsiyete göre Evlilik Çatışma Sıklığı, Affetme ve Evlilik Doyumu Puanlarına İlişkin Bulgular	35
4.3. Korelasyonel İstatistikler.....	35
4.3.1. Evlilik Çatışma Sıklığı, Affetme ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular	35
4.4. Yordayıcı Değişkenler.....	36

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA	41
5.1. Cinsiyet Açısından Evlilik Çatışması, Affetme ve Evlilik Doyumuna İlişkin Bulguların Tartışılması.....	42
5.2. Evlilik Çatışma Sıklığı ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkide Affetmenin Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışılması.....	44

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER.....	48
6.1. Sonuç	48
6.2. Öneriler	48
KAYNAKÇA	52
EKLER.....	78
EK1. Kişisel Bilgi Formu.....	78
EK2. Evlilik Yaşamı Ölçeği.....	79
EK3. Heartland Affetme Ölçeği.....	80
EK4. Evlilik Çatışma Ölçeği.....	81
EK5. İZİN YAZILARI.....	82

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1. Evlilik Çatışma Sıklığı, Affetme ve Evlilik Doyumu Betimsel Sonuçlar.....	34
Tablo 2. Cinsiyet Değişkenine Göre Evlilik Çatışma Sıklığı, Affetme ve Evlilik Doyumu Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları.....	35
Tablo 3. Evlilik Çatışma Sıklığı, Affetme ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkiler ile İlgili Bulgular.....	36
Tablo 4. Toplam, Doğrudan, Dolaylı Etki Değerleri.....	40

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1. Aracılık Modeli.....	37
Şekil 2. Evlilik Çatışma Sıklığı ile Evlilik Doyumu Arasında Kendini Affetme, Başkasını Affetme ve Durumu Affetmenin Aracı Rolü.....	38

KISALTMALAR LİSTESİ

EYÖ : Evlilik Yaşam Ölçeği

EÇÖ : Evlilik Çatışma Ölçeği

HAÖ : Heartland Affetme Ölçeği

Ss : Standart Sapma

Sd : Serbestlik Derecesi

P : Anlamlılık Değeri

T : t-Testi

α : Cronbach's Alfa

SPSS : Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı)

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölüm araştırmanın problemi, araştırmanın önemi, araştırmanın amacı, araştırmanın sayıtları ve araştırmanın sınırlılıklarını içermektedir.

1.1. Problem Durumu

İnsan, biyolojik ve psikolojik olarak yaşamını sürdürebilmek için sosyal yaşantıya dahil olan ilişkisel bir varlıktır. Yaşamının başlangıcında anne ve baba ile başlayan, sonraları arkadaş, okul ve iş ile devam eden bu süreç, eş seçimi ile desteklenmektedir. İnsan yaşamı, seçilen eş ile yeni bir boyut kazanır. Bireyin neslinin devamı, evlilik olgusunun gerçekleşmesine ve aile çatısının kurulmasına bağlıdır (Sezen, 2005). Evlilik insan yaşamında önemli bir geçiş dönemidir. Evliliğin gereği ve nedenleri düşünüldüğünde, evlilik yaşamının, iki kişinin biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinim ve güdülerini doyumayı amaçladığı gözlenmektedir (Özgüven, 2014). Nitekim evliliğin sağlığa ve iyi olmaya katkıda bulunduğunu (Gove ve Shin, 1989; Ross, Miroesky ve Goldsteen, 1990), evli olan bireylerin hastalık, ölüm gibi konularda evli olmayanlara göre daha avantajlı olduğunu (Ross ve ark., 1990) gösteren çalışmalar mevcuttur.

Evliliğin fiziksel sağlık anlamındaki olumlu işlevinin yanısıra evliliğin toplumda diğer çeşitli işlevleri de yerine getirmesi evlilik olgusunun birbirinden çok farklı kültürlerde evrensel anlamda ön plana çıkmasını sağlamıştır (Özgüven, 2014). Evlilik kurumu ahlaki bir kurumdur (Önal, 2013). Aşk ve cinsellik evliliği tanımlayan olgular olmakla beraber yalnızca aşk ve cinsellik üzerine kurulan evliliğin temelini ne kadar sağlam olduğu tartışılmaktadır. Nitekim Nietzsche'ye göre yalnızca romantik aşk üzerine kurulu bir evlilik sarsıntılı bir zemindedir çünkü geçicidir (Cleary, 2009). Bu nedenle, evliliğe karşı farklı bakış açıları, evlilik ile alakalı olarak dini, felsefi, psikolojik, sosyolojik birçok tanımı beraberinde getirmektedir. Evlilik, erkek ve kadının yaşamlarını paylaştıkları, biyolojik, psikolojik ve sosyal işlevleri içerisinde barındıran yasal bir birlikteliktir (Özgüven, 2000). Türk Medeni Kanunu'nda evliliğin tanımı olarak: *“Evlilikle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve*

gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar” (Türk Medeni Kanunu, 2011, s. 8075) ibaresi yer almaktadır. Evlilik, Türk yasaları açısından bir ortaklık sözleşmesi olarak tanımlanabilir.

Sağlıklı bir evlilik insan için mutluluk sığınağıdır. Bireylerin evlilik birliğini sağlıklı yapıda tutabilmelerinde evliliklerinden doyum sağlamaları önemli bir belirleyicidir. Evlilik doyumu, bireylerin evliliklerini sürdürürken tatmin almalarını sağlayan bir süreçtir (Çağ ve Yıldırım, 2013). Evlilik doyumunun belirleyicilerini tanımlamak için çeşitli değişkenler ile birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalar, evlilik doyumunun açıklanmasında; yaş farkı, cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim durumu, çocuk sayısı (Kendir ve Demirli, 2016; Wendorf, Lucas, İmamoğlu, Weisfel ve Weisfel, 2011) gibi pek çok demografik değişkenin yanında, problem çözme becerileri (Güven ve Sevim, 2005), psikolojik ve fiziksel sağlık (Levenson, Carstensen ve Gottman, 1993) ile ilişkiye girme sıklığı ve cinsel tatmin (Morokoff ve Gilliland, 1993), affetme (Fenell, 1993; McCullough, 1997), eş desteği (Kabasakal ve Soylu, 2016; Cutrona ve Suhr, 1994), eşitlik ve takdir (Akçabozan Kayabol, 2017), ev içi sorumlulukların paylaşımı (Çağ ve Yıldırım, 2013) gibi ilişkiyel değişkenlerin evlilik doyumu üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Görüldüğü gibi uzun yıllardır evlilik doyumunun belirleyicilerinin araştırıldığı çalışmalar evlilik doyumunun birçok ilişkiyel ve kişisel değişkenle ilişkisine dikkat çekmektedir.

Evlilik öncesinde ve süresince bireyler evlilik doyumlarının karşılanmasını ummakta ve evliliği mutlu olmakla bağdaştırmaktadırlar. Evlilik, her ne kadar bireyler için ihtiyaçlarını karşılama, mutluluk ve doyum kaynağı olsa da aynı zamanda problem ve çatışma kaynağı da olabilmektedir (Güven ve Sevim, 2007). Evlilikte eşler arasında yaşanan çatışmalar kaçınılmaz olarak görülmektedir. Çatışma, iki veya daha fazla birey arasında ortaya çıkan ve kişinin amaçlarını gerçekleştirmesine müdahale edildiğini ve kabul edilmediğini hissettiği durumlarda olumsuz duygusal tepkilerin sergilendiği dinamik bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Barki ve Harwick, 2004). Kadın ve erkek karşılıklı hatalar neticesinde evlilik birliğini sarsacak durumlara kapı açmaktadır. Bu durumda evlilik bireyler için doyum ve mutluluk kaynağı olmasının yanı sıra çatışma kaynağı da olabilmektedir.

Evlilik yaşamının doğal ve evrensel bir parçası olan çatışmalar, eşlerde gerginlik ve kaygı yaratır (Özgüven, 2004). Evlilik yaşamında çatışmaların yoğun bir biçimde ortaya çıkması ve etkili çözümlerin üretilmemesi durumunda ilişki bozulmakta, doyum azalmakta ve boşanma durumu yaşanabilmektedir (Güven ve Sevim, 2007). Evlilik araştırmalarında,

eşler arasında yaşanan çatışmalar ve bu çatışmaların nasıl ele alındığı uzun yıllardan beri araştırmacıların ilgi odağı olmuştur (Malkoç ve Güren, 2017; Taluy, 2018; Taysi, 1994). Araştırmalar evlilikte yaşanan çatışmaların ve bu çatışmaların nasıl ele alındığının evlilik ve ilişki dinamiği üzerine belirleyici olduğunu göstermektedir. Şendil (1998), evliliklerin sona ermesinin sıklıkla aile içi çatışmayı içerdiğini belirtmektedir. Madden ve Janoff-Bulman (1981) evlilik çatışması ve evlilik doyumu üzerine araştırma yaptıkları çalışmada, evlilik doyumu yüksek olan kadınların eşlerini suçlama davranışını daha az gösterdiklerini ve çatışma sırasında kişinin eşini suçlamasının evlilik doyumu ile negatif ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Chui (1998) eşler arasındaki ebeveynsel sorunlar, eşlerin farklı yaşam biçimleri gibi çatışmaların evlilik doyumunu olumsuz etkilediğini bulmuştur.

Evlilik çatışması ve evlilik doyumu arasındaki ilişki incelenirken cinsiyet (Hatipoğlu, 1993), eğitim düzeyi (Şendil ve Korkut, 2008), kültür (Wheeler, Updegraf ve Thayer, 2010), kişilik özellikleri (Schneewind ve Gerhard, 2002) gibi farklı değişkenlerin rolü ile de incelenmiştir.

Evlilik çatışmaları ve doyumu arasındaki ilişkiler incelenirken evlilik doyumunun bir başka belirleyicisi olarak tartışılan affetme olgusunun da gündeme geldiği görülmektedir. Mutlu bir evlilik ve dolaylı olarak mutlu bir yaşam için, evlilik ilişkisinde affetmenin rolü önemli görülmektedir. Affetme bireyin önemli derecede haksızlığa uğramış olmasına rağmen dargınlık, olumsuz yargılama, ilgisiz davranma, kin duyma, öç alma, ödeşme hakkında vazgeçme ve hak etmediği halde suç işleyen kişiye karşı merhamet, sevgi, şefkat gibi olumlu duyguları teşvik ederek kişiye bir hediye sunması olarak tanımlanır (Karakaş, 2014). Bu araştırmada da temel alınan Thompson, Snyder, Hoffman, Michael, Rasmussen, Billings ve Roberts (2005)'e göre affetme bireyin hata yapan kişiye, hatanın kendisine ve sonuçlarına yönelik tepkilerinde olumsuzdan nötr veya olumluya doğru bir dönüşüm yaşayarak, yeniden çerçevelemesidir. Hargrave ve Sells (1997) affetmeyi hata yapan kişiye karşı duyduğumuz kızgınlık ve öç alma hislerini bırakarak, ilişkilerini yeniden onarma olarak tanımlamıştır. Affetmenin çiftlerde yaşam kalitesini arttırdığını (Burchard, Yarhouse, Kilian, Worthington, Berry ve Canter, 2003), evlilik ilişkisini uzattığını ve sürdürdüğünü (Fincham, Paleari ve Regelia, 2002; Kato, 2016) gösteren araştırmalar mevcuttur. Grieco (2016) ilişkilerimizi iyileştiren affetme düşüncesinin derin ve yenileyici olduğunu ifade etmektedir. Fenell (1993), yirmi yılı aşkın süredir bir arada olan çiftlerin uzun soluklu kılan özellikleri, affetmek ve affedilmeye açık olmak olarak nitelendirmiştir. Öte yandan, çözülmemiş çatışmaların

varlığının, affediciliğin tüm yönlerini azalttığı ve ölç düzeyini arttırdığı belirtilmiştir (Fincham ve ark., 2007). İnsanların ilişkilerinde meydana gelen zarar verici durumları ortadan kaldırma ve ilişkiyi devam edebilir duruma getirmede affetmenin önemli bir aracı rolü olduğu görülmektedir (Kaya, 2015). Bireylerin ilişkiyi sürdürme istekleri ve bunun için çaba göstermeleri evliliği devam edebilir duruma getirmektedir. Braithwaite, Selby ve Fincham (2011), affetmede iyi niyetin artmasının önemli olduğunu belirttikleri çalışmada, ilişkide çaba arttıkça ilişki doyumunun arttığını bulmuşlardır. Bu araştırmalar neticesinde, çatışma ve affetmenin kavramlarının evlilik doyumunu açıklamadaki rolü merak edilmekte ve evlilikte bireylerin çatışma yaşadıkları zaman, affetme davranışları aracılığıyla evlilik doyumunun nasıl açıklandığının incelenmesinin, evlilik ilişki ve dinamiklerinin anlaşılması açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Buradan hareketle, bu araştırmada evli bireylerin evlilik doyumunun yordanmasında affetme ve evlilik çatışma sıklığı kavramları incelenmekte ayrıca çatışma sıklığı ve evlilik doyumu arasındaki ilişkinin açıklanmasında affetmenin (kendini affetme, başkasını affetme, durumu affetme) aracı rolü test edilmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, evli bireylerde evlilik çatışma sıklığı ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide affetmenin alt boyutları olan kendini, başkasını ve durumu affetmenin aracı rolünü incelemektir. Bu araştırmanın bir diğer amacı da evlilik çatışma sıklığı, affetme (kendini affetme, başkasını affetme, durumu affetme) ve evlilik doyumu kavramlarının cinsiyet değişkeni açısından farklılaşp farklılaşmadığını araştırmaktır.

1.2.1. Alt Amaçları

1. Evlilik çatışma sıklığı, affetme ve affetme alt boyutları (kendini affetme, başkasını affetme, durumu affetme) ve evlilik doyumu arasında anlamlı ilişki var mıdır?
2. Evlilik çatışma sıklığı ve affetme (kendini affetme, başkasını affetme, durumu affetme) evlilik doyumunu anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
3. Evlilik çatışma sıklığı ve evlilik doyumu arasında affetmenin (kendini affetme, başkasını affetme, durumu affetme) aracı bir rolü var mıdır?
4. Evlilik çatışma sıklığı, affetme (kendini affetme, başkasını affetme, durumu affetme) ve evlilik doyumu puanları cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Aile toplumun yapı taşıdır. Evlilik ilişkisinin sağlıklı olmasının, bir toplumun sağlıklı olabilmesi açısından önemi büyüktür fakat büyük beklentilerle adım atılan evlilik hayatı, kimi zaman hayal kırıklığına neden olmakta ve hatta boşanmalarla sonuçlanmaktadır (Canel, 2007). Türkiye’de boşanma sayısı 2017 yılında bir önceki yıla göre %1.8 artarak 128 bin 411’e yükselirken OECD’ye üye olan ülkelerde de boşanan çiftlerin sayısı 1964’te 330 bin iken 2018 yılında bir milyona yükselmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2017; OECD Family Database, 2018). Hem Türkiye’de hem de dünyadaki boşanma oranlarındaki devam eden artış göz önüne alındığında eşlerin neden, ne sıklıkta ve ne konuda çatıştıklarını ve evlilik doyumunu nasıl ve ne şekilde sağladıkları ve sürdürdüklerini anlamak daha önemli bir hale gelmiştir. Bu nedenle evli bireylerin evlilik doyumlarını anlamada belirleyici olan faktörleri incelemek önemli görülmektedir. Evlilik çatışması ve affetme kavramları da evlilik doyumunu belirlemede dikkat çeken kavramlar arasındadır. Bugüne kadar yapılan araştırmalar çatışma sıklığı ve affetmenin evlilik doyumunu yordayıcı rolüne dikkat çekmiştir (Argly ve Furnham, 1983; McCullough ve ark. 1998). Türkiye’de yapılan bazı çalışmalar incelendiğinde hem çatışma hem de affetme olgusunun evli bireylerin evlilikte mutlulukları, uyum ve doyumlarının belirleyicisi olarak ayrı ayrı ele alındığı (Curun, 2006; Hatipoğlu, 1993; Koca ve Yüksel, 2017; Tezer, 1996) görülmektedir. Ancak evliliği tehdit eden bir risk olarak çatışma sıklığı ve bu tehdit unsurunun olumsuz etkisini azaltabilecek koruyucu bir faktör olarak affetmenin evlilik doyumunu birlikte ve affetmenin aracı rolüyle nasıl açıkladıklarına dair bir çalışma bulunmamaktadır. Ayrıca bu çalışmada affetme olgusunun aracı rolü, kendini, başkasını ve durumu affetme boyutları açısından incelenerek çatışma sıklığı ve evlilik doyumları arasındaki ilişkinin yapısına dair daha ayrıntılı bir bilgi sağlanacaktır. Bu anlamda, bu çalışmada elde edilecek bulguların evlilik ve aile alanı içerisindeki araştırmalara ve uygulamalara önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte boşanma sayılarında son yıllarda yaşanan artış boşanma sürecini önleyici ve sağlıklı evlilik yapılarını güçlendirici çalışmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Özellikle de bu bağlamda, sağlıklı ve mutlu evliliklerin belirleyicilerini ortaya koymanın evlilik doyumunu artırmak için yapılacak önleyici çalışmalara katkı sunma açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırma grubunda yer alan bireylerin, evlilik ilişkisinde affetmekte zorlandıkları bir durum ya da olayın olabileceği varsayılmıştır. Araştırmacıların kendilerine yöneltilen ölçeklere içtenlikle yanıt verdikleri varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada ele alınan çatışma alanları, kullanılan ölçme aracında belirtilen çatışma alanları ile sınırlıdır.

Araştırma, evli bireylerle sınırlıdır ve sadece araştırmanın örneklemine benzer özellikler taşıyan evli bireyler örneklemlerine genellenebilir. Araştırmada evli çiftlerden (diyadik) veri toplanmamış sadece bir evli bireyin bakış açısı ele alınmıştır.

Araştırmanın örneklemini evlilik dışındaki diğer romantik ilişki türlerini (flört, nişanlı, birlikte yaşayan) kapsamamaktadır.

Çatışma yaygınlığı puanı araştırma kapsamına alınmamış sadece çatışma sıklığı puanı test edilmiştir.

1.6. Tanımlar

Evlilik Çatışması: Evlilik çatışması bireyin eylemlerinin diğer bireylerin eylemlerini engellediği durumlarda gözlenen kişilerarası bir süreçtir (Peterson, 1983).

Affetme: Bireyi üzen kişiye karşı bilinçli ve isteyerek öfke, hüsrana ve intikam yerine merhamet, empati, cömertlik gibi olumlu duygular ve tepkiler geliştirebilmek için çaba sarf etmektir (Enright, 1996).

Evlilik Doyumu: Hawkins (1968) evlilik doyumunu, eşlerin evlilik yaşantısı içerisinde kendilerini mutlu hissetmeleri olarak tanımlamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Evlilik Doyumu

Evlilik, hayatın bir dönüm noktası ve yeni bir ailenin kurulması için atılan ilk adımdır. Kurulan bu yeni ailede bireyler, birtakım beklenti ve istek içerisine girer. Bu beklenti ve istek doğrultusunda evliliğe dair bakış açısı geliştirirler. Bu durumda ise evlilik doyumu kavramı ortaya çıkmaktadır. Evlilik doyumunun bilimsel olarak incelenmesi 1900'lü yıllarda bilim adamları tarafından yoğun ilgi görmüştür (Bradbury, Fincham ve Beach, 2000). Bireylerin kişilik, yaşantı, köken bakımından farklı olması; birleşerek meydana getirdikleri evlilik kurumunun da gerek işleyişi gerek kişisel ve ilişkisel süreçleri bakımından bir o kadar çeşitlilik göstereceği anlamına gelmektedir. Bu açıklamalar dikkate alındığında evlilik doyumunu sağlayan etmenlerin üzerinde durulması, hem bireysel veya ilişkisel iyiliğin sağlanması hem de sağlıklı evliliklerin topluma sağlayacağı yararlar açısından önemlidir.

Evlilik doyumu; evlilik uyumu, evlilik niteliği, evlilik mutluluğu (Koçak, 2014), evlilik kalitesi, evlilik uyumu (Karney ve Bradbury, 1995) gibi kavramlarla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Spainer (1979) ise evlilik uyumu, evlilik doyumu ve evlilik bütünlüğü kavramlarının evlilik ilişkisinin kalitesini ifade etmek için kullanılan kavramlar olduğunu belirtir. Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar ve Alpkın (2005), mutluluk, doyum ve beklentilerin gerçekleşmesinin, evlilikteki uyum ile mümkün olduğundan bahseder. Evlilik uyumu ve evlilik doyumu çoğunlukla birbirlerinin yerine kullanılan iki farklı kavramdır. Evlilik uyumu kavramı, Burgerss ve Cotrell (1988) tarafından farklı kişilikteki eşlerin mutluluğa ve ortak hedeflere ulaşmak için birbirlerini bir bütün olarak tamamlaması şeklinde tanımlanır. Doyum kavramı genellikle kişinin ilişkisini öznel değerlendirmesi olarak tanımlanır (Bradbury ve ark., 2000).

Hawkins (1968) evlilik doyumunu, eşlerin evlilik yaşantısı içerisinde kendilerini mutlu hissetmeleri olarak tanımlarken Heyman, Sayers ve Bellack (1994), çiftler arasındaki ilişkinin uyumu, kalitesi, ilişkiden edindikleri mutluluk olarak tanımlamaktadır. Nicholas (2005)'e göre

evlilik doyumu, bireyin çift ilişkisine yönelik duyduğu tatmin duygusudur. Evlilik doyumu, bireylerin evliliklerini sürdürürken tatmin almalarını sağlayan bir süreçtir (Çağ ve Yıldırım, 2013). Bundan dolayı yaşamımızda dönüm noktası sayılabilecek evlilikte bireylerin karşılıklı doyuma ulaşması önemlidir.

Evlilik doyumu başarılı bir aile hayatının ve bireysel gelişimin temel yapı taşıdır (Thenmozhi, 2015). Birçok farklı araştırmacı, evlilik yaşantısı içerisindeki doyumu belirleyen faktörler üzerinde durmuşlardır. Johnson, White ve Edwards (1986), evlilik uyumunun eşler arasındaki mutluluk, anlaşmazlık, etkileşim, problem ve boşanma eğilimi olmak üzere beş faktörden oluştuğunu ifade eder. Erel ve Burman (1995), eşler arasındaki uyumu incelerken eşler arasındaki doyum, eşler arasındaki çatışma ve ebeveyn-çocuk ilişkisi olarak üç boyuttan bahseder. Grandon, Myers ve Hattie (2004), aşk, sadakat ve paylaşılan değerlerin evlilikteki doyumu etkileyen faktörler olduğunu belirtir. Villa ve Del Prette (2013), evlilik doyumunun üç ana eksen tarafından oluşturulan bir yapı olduğunu belirtir: (1) eş ile etkileşim, (2) partnerin duygusal yönleri ve (3) evliliğin pratik yönleri (öncelikler, eşlerin problem çözme ile ne kadar tatmin edildiği vb.).

2.1.1. Evlilik Doyumunu Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar ve İlgili Araştırmalar

Evlilik doyumunu açıklayan bir çok kuramsal yaklaşım mevcuttur. Gökmen (2001), eşler arası ilişkileri açıklamaya yönelik kuramları aktardığı çalışmasında evlilik ilişkilerini açıklayan kuramları öğrenme kuramı, sosyal mübadele kuramı, bağlanma kuramı, sevginin evrimi kuramı, kişiler arası iletişime dair sosyal biliş kuramı ve kültürel yaklaşımlara ilişkin kuramlar açısından tartışmıştır. Kurdek (1991)'e göre, yakın ilişkilerdeki doyuma ilişkin çalışmalar sıklıkla üç kuramsal yaklaşım temelinde incelenmektedir. Bunlar: bağlamsal model, problem çözme modelleri ve yatırım modelidir. Bu kuramsal bakış açıları içerisinde evlilik ilişkilerinin incelendiği araştırmalara sıklıkla temel oluşturan kuramlarda biri Sosyal Mübadale Kuramı olmuştur. Sosyal Mübadale Kuramı'nda ödül ve bedel kavramları ele alınmaktadır (Sprecher, 1992). Yakın ilişkilerinin temel noktası bu ikisinin değişimine ve ne kadar orantılı olduğuna bağlı görülmektedir. Rusbult (1983), ilişki içerisindeki ödül, bedel, seçeneklerin niteliği veya ilişkiye yapılan yatırımın ilişkinin sürmesinde ya da bitmesinde önemli rol oynadığı üzerinde durmaktadır. İlişkide bedellerin en aza indirilirken ilişkiyi elde edilen ödüllerin en üste çıkarılmasının, bireylerin motive olmasını ve ilişkilerinden aldıkları doyumu arttırdığı ifade edilir (Sprecher, 1992). Çınar (2008), bir ilişkide ödülün bedelden sayıca üstün olmasının, evliliğin olumlu olduğunun bir göstergesi olduğu ve evlilik

doyumunun yüksek olduğu anlamına geldiği üzerinde durur. Bu araştırmada evlilik doyumunun belirleyicisi olarak incelenecek kavramlarda da bu kuramsal bakış açısının ilişkilerdeki ödül ve bedel vurgusu dikkate alınacaktır. Bir başka deyişle, bireyin kendisini, durumu ve başkasını affetmesi bireyin kendisi ve eşi için evlilikten sağlanacak bir ödül; öte yandan, evlilikteki çatışma sıklığı ise evlilikten alınan bir bedel olarak nitelendirilebilir.

Evlilik yaşantısı bireyin genel yaşantısını etkileyen yordayıcılardan biridir. Evliliğin, insanın yaşam kalitesi ve yaşam doyumunu etkilediği bildirilmiştir (Williams, 2003). Hinde (1997), bireylerin mutlu olabilmesi için evlilikte doyum yaşamasının öneminden bahsetmektedir. Hünler ve Gençöz (2003), evlilik yaşantısının niteliğinin yaşam kalitesiyle hemen hemen birebir ilişkili olduğunu; Baytemir ve Yıldız (2016), evlilik doyumunun yaşam doyumunu yordadığını ifade etmektedirler. Evlilik ilişkisinden sağlanan doyumun insanların yaşamdan sağladıkları genel doyum düzeyine büyük ölçüde katkıda bulunduğu bilinmektedir (Tezer, 1996). Bireyin evliliğinde doyum yaşaması demek, yaşantısında mutlu olabilmesi ve beklentilerini gerçekleştirebilmesine olumlu katkıda bulunması demektir (Kılıç, 2017). Eşler birbirlerinden aldığı güç ve destek ile daha mutlu bir yuvada daha mutlu bir yaşam sürdürürler. Bunun yanında mutlu bir evlilik duygusal, sosyal ve fiziksel yakınlık sağlamaktadır. Eş tarafından sağlanan yakın duygusal destek; eşe değer verildiğini, sevildiğini, saygı duyulduğunu ve insan olarak değerli olduğunu ifade etmektedir (Çağ ve Yıldırım, 2013).

Evlilik doyumunu birçok araştırmada evlilik ilişkilerinin kalitesini belirleyen bir değişken olarak ele alınmakta ve uzun yıllardır yapılan çalışmalarda birçok farklı değişkenle ilişkisi incelenmektedir. Mevcut araştırmalara bakıldığında evlilik doyumunun evlilik süresi (Blood, 1967; Çağ ve Yıldırım, 2013; Orbuch, House, Mero ve Webster, 1996; Üncü, 2007), evlilik türü ve evlenme biçimi (Çimen, 2007; Elçin, 2010; Shachar, 1991; Yelsma ve Athappilly, 1988), yaşam doyumunu (Yıldız ve Baytemir, 2016; Yıldız ve Çevik, 2016), psikopatoloji (Whisman ve ark., 2004), stres (Bodenmann, Ledermann ve Bradbury, 2007; Meltzer, McNulty, Novak, Butler ve Karney, 2013; Randall ve Bodenmann, 2007; Ruvola, 1998), anne baba tutumu (Kendir ve Demirli, 2016), eş desteği (Elçin, 2010; Kabasakal ve Soylu, 2016), sosyal beceriler (Villa ve Del Prette, 2013), problem çözme becerileri (Güven, 2005), fiziksel saldırganlık (Lawrence ve Bradbury, 2007) gibi birçok farklı demografik ve ilişkisel değişken ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu araştırma kapsamındaki değişkenler göz önüne alındığında, burada daha ayrıntılı olarak evlilik doyumunun cinsiyet, çatışma ve affetme değişkenleri ile ilişkisine yer verilecektir.

Evlilik doyumunun cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği evlilik ile ilgili araştırmaların başladığı zamanlardan beri dikkat konusu olmuştur. Alanyazında erkek ve kadınların evlilikte farklı yerlerden doyum sağladığı tartışılmaktadır. Erkeklerin evliliklerinden aldıkları doyum belirleyen etmenlere bakıldığında iletişimde eşlerini dikkate almama, dinlememe, duygu ve isteklerini anlamama, ciddiye almama ve benzeri olumsuz davranışları ile eşler arası şiddet olaylarındaki artış evlilik doyumlarını azaltırken çocuk sahibi olmalarının söz konusu doyumunu arttırdığını dikkati çekmektedir (Eskin, 2012). Kadınların evlilik doyumunu ise şiddet olaylarının sayısı ile eşlerine duygularını, sorunlarını açamama ve bir şey istemekten korkma azaltırken geç evlenme arttırmaktadır (Eskin, 2012). Botwin ve ark. (1997), uysal/iyi bir eşe sahip olmanın kadın ve erkek her iki cinsiyette de evlilik doyumunun güçlü yordayıcısı olduğunu belirtmişlerdir. Bazı araştırmalar, erkeklerin evlilik doyumunun kadınlara göre daha yüksek olduğu (Fowers, 1991; Güngör, 2007) sonucuna ulaşırken bazı araştırmalar kadınların daha fazla doyum aldığı (Anar, 2011) sonucuna ulaşmaktadır. Atçeken (2014) ise, evlilik doyumunun cinsiyete göre farklılaşmadığını tespit etmiştir. Kabasakal ve Soylu'nun (2016) evli bireylerin evlilik doyumlarını cinsiyet değişkenine göre incelediği araştırmada da cinsiyet açasından erkeklerin evlilik doyumunu puanlarının kadınlardan daha düşük olmasına rağmen istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Evlilik doyumunun cinsiyete göre farklılaşmadığını gösteren araştırmalar (Atçeken, 2014; Güven ve Sevim, 2011) olduğu gibi erkeklerin evlilikten daha fazla doyum aldıklarını gösteren araştırmalar da mevcuttur (Bernard, 1972; Fowers, 1991).

Evlilik ilişkisinden sağlanan doyumun cinsiyet gibi demografik değişkenlerle ilişkisinin yanı sıra çatışma kavramıyla olan ilişkisi de çok uzun yıllardır araştırılmaktadır. Evlilikte çatışmanın hiç olmaması, ilişkinin doyumlu olacağı anlamına gelmez. Grych ve Fincham (1990), evlilik yaşantısındaki mutsuzluğun her zaman çatışmadan dolayı olmayacağını, doyumlu olan eşlerin de zaman zaman çatışma içinde olabileceğini ifade etmişlerdir. Önemli olan eşlerin anlaşamadıkları konularda duygu ve düşüncelerini karşılıklı ifade etme yoluna gitmeleridir. Papp, Kouros ve Cummings (2010), çiftlerin çatışma meydan geldiği anda karşılıklı olarak duygularını anlayabilmelerinin, aralarındaki iletişim kalitesiyle ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Erbek ve ark. (2005), evlilik içi sorunlarda etkili sorun çözme becerilerinin evlilik doyumuna önemli katkısı olduğunu belirtmektedir. Johnson, Davila, Rogge ve Sullivan (2005), evli çiftlerin evlilik çatışmasını yönetme becerilerini, evlilik doyumundaki değişimin öngörücülerini tanımlandığını belirtir. Çatışma çözme stillerinin evlilik uyumunu yordama gücü dikkate alındığında çiftlerin olumsuz çatışma çözme

stili kullanımının evlilik uyumunu azalttığı söylenebilir (Soylu ve Kağnıcı, 2015). Evlilik uyumunu bir süreç olarak gören Spainer (1979) ise çatışmadan uzak, boş vakitlerinde ortak etkinlikler yapmaktan hoşlanan, birbirlerine duygusal yakınlık gösteren çiftlerin uyumlu bir evliliği olduğunu söyler.

Gottman ve Krokoff (1989), evlilik etkileşimi ve doyumunu inceledikleri araştırmada kadın ve erkek arasında etkileşim ve doyum farklılıklarına değinmişlerdir. Erkeklerde inatçılığın ve geri çekilmenin varlığının evlilik doyumuna zararını belirtmişlerdir. Kadınların çatışma sırasında öfke duygularını ifade etmelerinin evlilik doyumunu geliştirdiği sonucuna ulaşmışlardır. Öte yandan mutsuz evliliği olan kadınlar, kocalarının geri çekilmesi konusunda şikayet ederken mutsuz evliliği olan erkekler, eşlerinin çatışmaya davet etmesinden şikayet etmişlerdir. Fikir birliği, çatışma ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi inceleyen Cramer (2001), fikir birliğinin azaldığı ya da değişmediği ancak uzlaşmanın olmadığı durumlarda ilişki doyumunu ve negatif çatışma ile anlamlı bir şekilde ilişkili bulunmuştur. Evlilik doyumunun evlilik çatışması ve affetme ile olan ilişkine önceki başlıklarda da değinilmiştir. Ancak evlilik çatışması ve affetme değişkenlerinin birlikte ele alındığı çalışmalara rastlanmamış ve bu değişkenlerin evlilik doyumunu açıklayıcı rolünün birlikte araştırılmasının anlamlı olacağı ön görülmüştür.

2.2. Evlilikte Çatışma

Çatışma, insan ilişkisinin kaçınılmaz bir parçasıdır. Çatışma, bir kişinin davranışları diğer kişilerin davranışlarını engelleyici olduğunda gözlenen bir süreçtir (Taylor, Peplau ve Sears, 2015). İkili ilişkilerde anlaşmazlıklar kaçınılmaz olduğundan sorunlar ve çatışmalar sık sık yaşanmaktadır (Taysi, 2010). Taylor ve ark. (2015), iki kişi arasındaki karşılıklı bağımlılık arttıkça çatışma gizil gücünün de artacağından bahseder. Çatışma, toplumdaki kişi veya gruplar arasında meydana gelen anlaşmazlıklar, uyuşmazlıklar, çekişmeler, münakaşalar ve çarpışmalara denir (Genç ve Seyyar, 2010). Rahim (1985) çatışmayı, birey ve grupların kendi içerisindeki veya arasındaki uyumsuzluk veya anlaşmazlık sonucu ortaya çıkan bir etkileşim olarak tanımlamıştır.

Çatışmayı açıklayan kuramlar incelendiğinde, psikodinamik, davranışçı ve sosyal öğrenme kuramı dikkat çekmektedir. Psikodinamik denildiğinde akla ilk gelen isim olan Freud kişiliğin üç bölümünü oluşturan id, ego ve süper egodan bahseder (Tuzcuoğlu, 1995). İd, haz prensibi olarak tanımlanırken, süper ego ahlakı ifade etmektedir. Ego ise ikisi arasında köprü

vazifesi görerek çatışma durumlarında önemli rol oynamaktadır. Tuzcuğlu (1995), çatışmayı oluşturan en önemli etkenin id ile toplumsal değerlerin uyuşmaması olduğunu belirtmektedir. Yerinde ve zamanında kullanılan olumlu pekiştireçlerin sorunlu davranışları ortadan kaldırdığını ifade etmesine rağmen (Burger, 2006), davranışsal yaklaşım açısından çatışma kaçınılmazdır (Robbins, 1978) ve gereklidir. Bundan dolayı, davranışçı yaklaşımçılar, genel olarak çatışmanın bireyler ve gruplar arası farklılıklardan doğduğunu çatışmanın yok edilmesinin bu farklılıkların ortadan kaldırılması anlamına geldiğini ileri sürerek, bunun olanaksızlığını belirtmişler, bireyler ve gruplar arasındaki çatışmaların benimsenip, desteklenmesi gerektiğini savunmuşlardır (Sökmen ve Yazıcıoğlu, 2005). Aynı zamanda çatışma değişimin, büyümenin ve çeşitliliğin doğal bir sonucu olarak düşünülmelidir (Siders ve Aschenbrenner, 1999). Sosyal öğrenme kuramına göre birey gözlemlediği bir bireyi ya da çevresinde beğendiği herhangi birini model alma yoluyla taklit eder ve onun gibi davranışlar sergiler (Bayrakçı, 2007). Özellikle gelişim yıllarında çocuklar yaşamlarındaki diğer bireylerin (aile, öğretmen, akranları vb.) davranışlarını taklit ederek öğrenirler (Cartledge ve Milburn, 1992). Bundan dolayı ebeveynlerini gözlemleyen çocuklar ileride onlara benzer çatışma davranışı sergilerler.

Çatışma her ilişkinin doğasında var olmakla beraber evlilik ilişkilerinde de kaçınılmazdır. Çatışma sadece sorunlu ilişkilerde meydana gelmez, evlilikte büyüme ve gelişme için de gereklidir (Weingarten ve Leas, 1986). Genel olarak uyumlu olan çiftlerde bile evlilik çatışmasına rastlanabilir. Tüm evliliklerde evli çiftler zaman zaman kendilerini bazı çatışmaların içinde bulmaktadırlar (Şimsek, 2004). Çatışma kuramını evlilik birliğine uyarlayan kişi olan Sprey (1979), her çiftin bir sistem oluşturduğunu, eşlerin kendilerine ait amaçlarının bulunması nedeniyle evlilik sisteminde çatışmanın kaçınılmaz olduğunu vurgulamıştır (Öner, 2013). Önemli olan evlilik yaşantısı içerisinde çatışmanın olmaması değil, meydana gelen çatışmada eşlerin oluşturdukları sisteme uygun olarak ortak beceri geliştirmeleridir. Basım, Çetin ve Şahin (2009), çatışmanın pozitif bir değişimi ortaya çıkarmak amacıyla birçok yeniliğin ve yaratıcılığın kaynağı olabileceğini belirtmişlerdir. Çatışmaların kaçınılması gereken bir durum değil de ortaklaşmayı sağlayan bir durum olarak görülebilmesi için çatışmanın sonunda karşılıklı istekler elde edilip ya da uzlaşma gerçekleştirilip eşlerde gerginlik oluşması engellenmeli ve böylece uyum sağlanmalıdır (Özgüven, 2000).

Neredeyse her konuda olabilen evlilik çatışması; sıklık, şiddet, içerik ve çatışmanın

çözümü açısından farklılık gösterir. Çiftler sözlü ve fiziksel tacizlerden, kişilik özelliklerine ve davranışlarına kadar uzayan çatışma noktalarında şikayetçi olurlar (Fincham, 2000). Eşler arasında çatışmaya yol açan konular, kadının çalışma durumundan çocuk sahibi olmaya kadar değişiklik gösterebilmektedir. Bir çocuğun doğumu, işin kaybı, ciddi bir hastalık gibi sıkıntılı olay ve geçişler çatışma olasılığını artırır (Bradbury, Fincham ve Beach, 2000). Weiten (1986) evlilikte sıklıkla rastlanan ve çatışmaya neden olan sorunları evliliğe yönelik gerçekçi olmayan mutluluk beklentileri, eşlerin birbirlerinden farklı rol beklentilerine sahip olmaları (kimin yemekleri yapacağı, kimin ev dışında çalışacağına, kararları kimin alacağı ile ilgili konular), evliliğe ilişkin ekonomik sorunlar, yetersiz iletişim, akrabalara ilişkin sorunlar, cinsel sorunlar, ortak çocukların büyütülmesi ve disiplini ile ilgili fikir ayrılıkları, eşlerden birinin yeni ilgi alanları geliştirmesi, yeni bir ortam/arkadaşlıklar kurması, diğer eşin buna uyum sağlayamaması, çiftlerin birbirlerinden farklı yönlerde kendilerini geliştirmeleri, kıskançlık, sadakatsizlik, eleştiri, aşkın bitmesi, güç sorunları olarak belirtmiştir. Kültürel olarak yapılan araştırmalarda evlilikte çatışma alanlarını ve çatışma sıklığını inceleyen araştırmalar mevcuttur (Altınok, Özer, Set ve Bayoğlu, 2017; Avcı ve Güçray, 2013; Günay, 2007; Şendil ve Kızıldağ, 2005), eşlerin sıklıkla çatışma yaşadığı konuları, eşlerin birbirinden veya evlilikten farklı beklentilere sahip olmaları, iletişim sorunları, sevgi eksikliği, kültürel farklılıklar, cinsel sorunlar, parasal konular, rol çatışmaları, güç mücadeleleri, alkol ve kumar gibi çeşitli alışkanlıklar ile aldatma olarak ifade etmektedir. Tezer (1994), evlilikte çatışma nedenleri olarak iletişim yokluğu, doyurulmamış duygusal gereksinimler, cinsel doyumsuzluk, eşlerin kendi ailelerine ilişkin sorunlar, aile sadakatini bozmak, çocuklar, saldırganlık, ailede rol kargaşası ve sürekli tartışmadan bahsetmektedir. Madden ve Janoff-Bulman (1981) ise eşlerde çatışmaya neden olan konuları, iletişim güçlüğü, para, çocukların bakımı ve disiplini, akraba ilişkileri olarak ifade etmektedir. Çatışma sıklığı da her evlilikte farklılaşabilmektedir. Bazı eşler günde bir iki kez çatışma yaşarken bazı eşler yılda bir iki kez çatışma yaşamaktadır. Çatışmada sözel ifade, fiziksel şiddet, psikolojik şiddet kullanan çiftler vardır. Fincham (2000), çatışma sırasında ABD'deki evli çiftlerin yaklaşık %30'unda fiziksel saldırganlık ortaya çıktığını ve çiftlerin yaklaşık %10'unda ciddi fiziksel yaralanmalar olduğunu ifade etmektedir.

Yukarıda belirtilen sorunlar evliliklerinde sıkıntı yaşayan ve yaşamayan çiftlerde görülebilmektedir. Burada önemli olan bu evliliklerde çatışmaların nasıl ele alındığıdır. Evlilik ilişkilerinin daha uzun ömürlü olması, eşlerin ortaya çıkan anlaşmazlıkları etkili bir biçimde

ele almaya ve çözümlenmeye çalışmalarıyla mümkündür. Fincham (2000), evliliklerinde sıkıntı yaşayan çiftlerin, çatışma sırasında daha fazla olumsuz açıklamalarda bulduklarını, ayrıca eşlerden birinin olumsuz davranması durumunda diğer eşin de olumsuz davranış ile cevap verme olasılıklarının yüksek olduğunu ifade etmiştir. Buna karşılık evlilikte sıkıntı yaşamayan çiftlerin, onarım girişimlerine daha duyarlı davrandıklarını ve bu sayede olumsuz döngülerden erken çıktıklarını belirtmektedir. İlişkilerinde sıkıntı yaşayan çiftlerin iletişimlerinin, ilişkilerinde sıkıntı yaşamayan çiftlerle karşılaştırıldığında iletişimlerinin daha az açık olduğu bulunmuştur (Polat, 2012). Çatışmalardan bazıları çözümlenebilmekteyken bazı çatışmalar ise çözümsüz kalmaktadır (Öner, 2013) ve çözümlenemeyen çatışmalar bireylerin sağlığına doğrudan ya da dolaylı olarak etki etmektedir. Fincham (2000), evlilik çatışmasının zihinsel, fiziksel ve aile sağlığı üzerinde zararlı etkiye sahip olduğunu ve bu etkiler düşünüldüğünde evlilik çatışmasına gösterilen ilginin anlaşılabilceğini belirtir. Evli bireyler evli olmayanlara göre daha sağlıklı olsalarda evlilik çatışması, kötü sağlık ve kanser, kalp rahatsızlığı ve kronik ağrı gibi spesifik ağrılarla ilişkilendirilir çünkü çatışma sırasındaki düşmanca davranış bağımsızlık, iç salı bezleri, kalp ve damarlara ilişkin fonksiyonlarla ilişkilidir (Fincham, 2000). Evlilik ilişkisinde meydana gelen çatışmaların çözülmemesi evlilikte mutsuzluğu desteklemektedir.

Her birey, içinde bulunduğu ilişkide farklı çatışma stiline sahiptir. Çatışma stilleri, kişinin iletişiminin ve çatışmaya yöneliminin genel bir resmini sunar (Ting-Toomey, Oetzel ve Yee-Jung, 2001). Çatışma çözüme stilleri araştırmacılar tarafından farklı şekillerde sınıflandırılmış olsa da (Hammer, 2005; Killman ve Thomas, 1977; Rahim, 1983; Thomas, 1992) temelde yapıcı ve yıkıcı olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Greeff ve Bruyne (2000), yıkıcı çatışma yönetimini manipülasyon, tehdit ve zorlama (çatışmanın açık ifadesi), kaçınma davranışı (çatışmanın kapalı ifadesi), öç, katılık, sözel ve sözsüz iletişim olarak tanımlanırken; yapıcı çatışmayı esneklik, savunma amacı yerine öğrenme niyeti ile ilişki, öz saygınlığın artırılması, bireysel odak yerine ilişki odak ve iş birliği ile tanımlamaktadır. Gottman ve Notarius (2000) ise çiftler için aşağılayıcı eleştiricilik, savunmacı eleştiricilik ve engelleyici eleştiricilik olarak yıpratıcı üç çatışma davranışı betimlemektedir. Çatışma çözüme stillerinin evlilikte yaşanan çatışmanın sıklığı ile de ilişkili olduğunu bilinmektedir. Marchand (2004), çatışma çözüme davranışlarının evlilikteki anlaşmazlıkları çözmek için kullanılan kişiler arası bir süreç olduğunu ve evlilik kalitesi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ifade etmektedir. Çatışma yapıcı şekilde yönetilirse büyüme ve zenginleşme ortaya çıkar. Bununla birlikte yıkıcı şekilde yönetilirse eşler nispeten yetersiz bir ilişki sürdürmek zorunda

kalmaya mahkumdur (Greeff ve Bruyne, 2000). Weingarten ve Leas (1986), evlilik partnerlerinin samimi ilişkilerde kaçınılmaz olarak ortaya çıkan çatışmayı nasıl ele aldıklarının, bir evliliğin sağlığı ve güçlülüğü için önemli ipucu çizebileceğini söyler. Fincham, Beach ve Davila (2007), çatışma çözümlemesinin başarılı bir ilişkinin ayrılmaz bir parçası olduğunu ifade etmektedir. Çatışma yönetimi, evlilik doyumunun refahının en önemli belirleyicilerinden biridir (Metz ve Dwyer, 1993).

2.2.1. Evlilikte Çatışma ile İlgili Araştırmalar

Yukarıda ifade edildiği üzere, evlilikte yaşanan çatışmalar, çatışma alanları, çatışma sıklığı ve çatışma çözme stilleri çerçevesinde incelenmekte ve çatışmaların evlilik ilişkisini açıklamadaki rolü açıklanmaktadır. Evlilik ilişkisinin her evresinde yer alan evlilik çatışmasının ilişkilendirildiği birçok değişken bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar evlilik çalışmasını demografik özellikler, kişilik özellikleri, problem çözme becerileri, bağlanma gibi kavramlar ile açıklamaya çalışmıştır (Demir ve Durmuş, 2015; Du Rocher Schudlich ve ark., 2011; Kantarcı, 2009; Marchard, 2004). Burada çatışma ile ilişkili olan birçok farklı değişken içerisinde bu çalışmanın amacı içerisinde yer alan cinsiyet, ilişki doyumu ve affetme değişkenlerinin çatışmayı açıklamadaki rolünü test eden araştırmalara değinilecektir.

Çatışma ile ilişkili demografik değişkenlerden biri cinsiyettir. Yapılan bazı çatışmalar kadın ve erkeklerin evlilikteki çatışma deneyimlerinin farklı olabildiğini ve çatışma çözümede farklı stiller kullanabildiklerini göstermektedir. Öte yandan bazı çalışmalar da bu konuda cinsiyet farklılıklarının olmadığını ifade etmektedir. Curun (2006) erkeklerin kadınlara göre daha fazla çatışmaya girdiklerini ve çiftlerin tartışma anındaki iletişimlerinin benzerlik göstermediğini belirtirken Öner (2013) evli bireylerin çatışma sıklığında cinsiyete göre anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bir diğer çalışmada kadınların çatışma yaygınlığı ve sıklığı ortalama puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek bulunmuştur (Ovalı, 2000). Benzer şekilde Polat (2012) kadın ve erkeklerin Evlilik Çatışma Ölçeği puan ortalamaları açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelediğinde kadınların ortalamasının erkeklerin ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, evlilik çatışma puanlarının evli kadın ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık göstermediğini belirten araştırmalar da mevcuttur (Şendil ve Korkut, 2008; Tümer, 1998). Çatışma yönetim stillerinin de cinsiyete göre farklılaştığından bahseden Hojjat (2000), erkeklerin kadınlara göre doğrudan çatışma davranışlarına girmekten kaçındıklarını, bununla birlikte kadınların çatışma esnasında daha baskın davrandıklarını ifade etmiştir. Görüldüğü gibi cinsiyetin kimi zaman

çatışma süreçlerini etkileyebildiği kimi zaman da anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Çatışmanın cinsiyet dışındaki diğer demografik değişkenlerle olan ilişkisi de incelenmiştir. Öner (2013) kadınların çatışma durumuna ve çiftlerin çocuk sahibi olup olmama durumlarına göre çatışma yaygınlık, çatışma sıklık, olumsuz çatışma çözme stilleri açısından önemli farklılıkların bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Polat (2012), boşanma aşamasındaki bireylerin evlilik çatışmaları, çatışma iletişim tarzları ve sosyal destek sistemlerinin incelediği araştırmasında katılımcıların yaş grupları, eğitim düzeyleri, gelirleri, çocuk sahibi olma durumları, evlilik sayıları, evlilik süreleri, anne ve babalarında algıladıkları çatışma düzeyleri bakımından anlamlı farklılık bulunamamıştır. Bradbury, Fincham ve Beach (2000), düşük ekonomik gelire sahip bireylerin, evliliklerinde daha fazla stres ve daha fazla çatışma yaşayacaklarını bildirmişlerdir. Risser (2007) ebeveyn çatışması ile çocukların sosyal saldırganlığı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu bulmuştur.

Çatışma evlilik ilişkisinden alınan doyumu etkilemektedir. Saratelli (1988), eşler arasındaki çatışmaların sıklığının, evlilik ilişkisinden sağlanan doyumun niteliğini yansıttığını belirtmektedir. Bununla beraber alanyazında evlilikte çatışma arttıkça evlilik doyumunun azaldığı yönünde çok sayıda bulguya rastlanmaktadır (Argyle ve Furnham, 1983; Christensen ve Heavey, 1990; Tezer, 1994).

Çatışma ile ilişkilendiren kavramlardan biri de affetmedir. Taysi (2010), affetme olgusunun duygusal ilişkiler bağlamında yaşanabilecek çatışmalarla nasıl başa çıkılacağı noktasında bizlere ipucu verdiğini söyler. Fincham (2000), affetmenin çatışma durumlarında incinmeden dolayı meydana gelen yakınlık kurmak istememe gibi durumların ortadan kalkmasını sağladığını ifade etmektedir. Bir diğer araştırmada Fincham ve Beach (2002), evliliklerde ortaya çıkan çatışmaların meydana getirebileceği olumsuz duygu ve suçlulukların affetme ile ortadan kaldırılabileceğini belirtir. Çatışmanın akabinde gelen affetme evlilik ilişkisine katkı sağlarken affetme gerçekleşmeden sonuçlanan çatışmaların tekrarlanması ya da olumsuz sonuçlar doğurması olasıdır. Fincham, Beach ve Davila (2004), kadınlarda affetmenin güçlü bir çatışma çözümü ile ilişkili olduğunu ifade ederken erkeklerdeki intikam duygusunun zayıf bir çatışma çözümü ile ilişkili olduğunu sonucuna ulaşır. Bu nedenle affetmenin evlilikte olumlu etkisinin olduğu (Fenell, 1993), evlilikteki olumsuz döngünün kırılmasına yardımcı olduğu savunulmaktadır (Gordon ve Baucom, 2004).

2.3. Affetme

Hayatta çeşitli zorluklarla karşılaşan insan, bu durumların üstesinden gelmeli ve başkalarının kendisinde açtığı yaraların kapanmasına izin vermelidir. Bu, yok saymak, görmezden gelmek, durumu onaylamak değil, durumla yüzleşerek artık acıyı hissetmemektir. Birey acı veren durumu, acı veren herhangi birini affederek psikolojik ve fiziksel rahatlama sağlar.

İngilizcede ‘forgiveness’ kavramı, çeşitli yazarlar tarafından ‘affetme’ (Bugay ve Demir, 2012; Sarı, 2014; Sarıçam ve Akın, 2013) veya ‘bağışlama’ (Atçeken, 2014; Çoklar ve Dönmez, 2014; Kara, 2009; Taysi, 2010) olarak çevrilmiştir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde affetmek, “bağışlamak”, “hoşgörü ile karşılamak ve mazur görmek” olarak tanımlanırken, Amerikan Miras Sözlüğü’nde affetme, “bir hata veya suç için hoş görmek” ve “karşdakine öfke veya kızgınlıktan vazgeçmek” olarak tanımlanmıştır (Thompson, Snyder, Hoffman, Michael, Rasmussen, Billings ve Roberts, 2005). Webster’in Dokuzuncu Yeni Üniversite Sözlüğü’ne göre affetme, birine karşı kızgınlık duymayı sona erdiren bir süreç veya birisini affetmektir (Fitzgibbons, 1986).

Affetme kavramı, pozitif bir bilim olan psikolojiden önce felsefe ile açıklanmaya çalışılmıştır. Enright ve Fitzgibbons (2000), affetmenin felsefede ahlakla bağlantılı olarak ele alındığını belirtir. Affedicilik, kişiler arasında gerçekleşen ve ahlaki anlamda büyük öneme sahip olan bir süreçtir (Yandell, 1998). Psikolojide ise affetme kavramı geçmişten günümüze birçok araştırmacının dikkatini çekmiş ve birçok araştırmacının ilgi odağı olmuştur. 1990’lı yıllardan bu yana dikkat çeken affetme kavramının tanımı ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır (Wade ve Worthington, 2005). Worthington and Scherer (2004), affetme üzerine çalışan araştırmacıların bu kavramın davranışsal, bilişsel, kişilerarası, kararsal, motivasyon gibi birçok teorik anlayışını kullandığını ve hangisinin daha önemli olduğu hakkında fikir birliği olmadığını ifade etmiştir. Worthington (2005), affetmeyi hem bir sanat hem bilim dalı olarak tanımlamıştır. North (1987), negatif duygulardan, şefkat, yardımseverlik ve sevgi ile kurtulmak olarak tanımlarken bir diğer araştırmacı Sarıçam ve Akın (2013) affetmeyi, kurbanın suçluyu affetmesinin ikisi arasındaki ilişkinin devamını sağlamasında olduğu gibi, etkilerinin kişiyi aşması yönüyle de kişilerarası bir süreç olarak tanımlar. Bir diğer tanımlama da ise affetme; kişinin duygu, düşünce ve davranışlarında olumsuzdan olumluya doğru aşamalı bir değişim süreci olarak betimlenmektedir (Bugay ve Demir, 2011). Thompson ve ark. (2005), bir yapıyı ölçmek ve incelemek için önce kavramsallaştırılması

gerektiğini ifade etmektedir. Yapılan bu tanımların ortak noktasında, affetme sürecini kavramsallaştırırken, duygusal, bilişsel ve davranışsal yönüyle ele alıp, pozitif ve negatif duygu, düşünce ve davranışın yer değişimine vurgu vardır (Çetinkaya ve Şener, 2016).

İlgili alanyazın incelendiğinde farklı affetme boyutları görülmektedir. Hepp Dax (1996), affetme boyutlarını, kendini (kişisel) affetme, başkasını (kişilerarası) affetme, ortak affetme, ulus içindeki toplulukların birbirini affetmesi ve farklı ulusların birbirini affetmesi olarak tanımlarken; Enright (1996) kişiler arası affedicilik, kendini affetme ve affedildiğini hissetmek olarak affetme üçlüsünden bahsetmektedir. Thompson ve ark. (2005) ise affetme boyutlarını, kendini affetme, başkalarını affetme ve durumu affetme olarak tanımlamaktadır. Enright (1996) kendini affetmeyi, bireyin yapmış olduğu hata ile yüzleşmesi sonucunda kendine kızgınlıktan vazgeçme ve bireyin kendine yönelik şefkat, cömertlik, sevgi gibi duyguları teşvik etme olarak ifade etmektedir. McCullough ve ark. (2000), başkalarını affetmeyi, kişilerin zarara uğrayan ilişkiyi düzeltmek amacıyla kızgınlık ve intikam gibi olumsuz duyguların yerini hoşgörü ve empati duygularının alması olarak tanımlar.

Affetme çok boyutlu yapısıyla beraber, kaçınan, inkârcı ve kırgın düşünceler, duygular, motivasyonlar ve davranışlar gibi suçluya yönelik kalıcı olumsuz tepkileri işaret eden (Paleari, Regalia ve Fincham, 2010) affetmeme kavramı da incelenmiştir. Everett, Worthington ve Scherer (2003), affetmemeyi, kişisel sınırlarını aşan kimseye yönelik öfke, korku ya da her ikisini içeren olumsuz duyguların karmaşık birleşimi olarak tanımlar. Worthington ve Scherer (2004), affetmemenin bir stres tepkisi olarak kavramsallaştırıldığını ifade etmektedirler. İlgili alan yazın affetmenin psikolojik ve fiziksel sağlık üzerinde etkisinin olabildiğini göstermektedir. Örneğin affetmeme, olumsuz duygu ve güdülenmelere yol açtığı gibi (McCullough ve ark. 2000), madde kullanımı gibi etkili olmayan başa çıkma stratejisi ile bağlantılı olabilir (Harris ve Thoresen, 2005). Aynı zamanda affetmenin düşmanlığı azalttığı hipotezi savunulmuştur. Düşmanlık affetmemenin merkezi parçasıdır (Worthington ve Scherer, 2004). Gordon ve Baucom (2003), eşlerini affetmeyen kişilerin onları cezalandırmaya ihtiyaç duymaları, bilişsel konfüzyon ve duygusal düzensizlik yaşadıklarını belirtmektedirler.

Alanyazın incelendiğinde affetmenin ne olduğu kadar ne olmadığı, hangi kavramlardan farklı olduğu da tartışılmaktadır. Araştırmacılar genellikle affetmeyi, göz yummak veya mazur kılmak ile eşit tutmamış (Worthington, 2000; Thompson ve ark., 2005). Nitekim McCullough ve ark. (2003), affetmenin, özrü kabul etmeden, hataya göz yummadan, hata yapan kişiyi mazur görmeden, incitici olayı unutmadan ve durumu inkâr etmeden farklı olduğunu

belirtmişlerdir. Affetmek; unutmak, izin vermek, sorunu göz ardı edememek, sömürüye açık olmak, uzlaşmak zorunda olmak, pes etmek demek değildir (Grieco, 2016). Thompson ve ark. (2005), affetmenin araştırmacılar arasında göz yummak, uzlaşmak ile eşit olmaması yönünde genel anlaşmaya varmasına rağmen, birçok kişinin sıklıkla bu yapıları affetmek ile karıştırdığını ifade etmektedirler. Enright (1996), affetme ve uzlaşma arasındaki farklara değinmektedir. Diğer bir çalışmada Enright ve Coyle (1998), affetmenin mazur görme, göz yumma, bahane bulma, unutma, inkâr ve uzlaşmadan ayırt edilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir.

Affetme ile ilgili yapılan araştırmalarda affetmeyi kolaylaştıran etmenler de saptanmaya çalışılmış ve affetmenin gerekçeleri incelenmiştir. Çardak (2012), affetme ile ilişkisi olan ve affetmeyi kolaylaştıran bazı etmenlerin suçlunun özür dilemesi, kurbanın suçluyla empati kurması, ilişkiye bağlanma ve zararın şiddeti olarak belirtmektedir. Bu etmenlerin yanında kişinin zihninde var olan, çeşitli deneyimlerle oluşan, kendini ve başkalarını modelleme olarak adlandırılan kavramlar da kişinin affetme davranışında etkili rol oynamaktadır. Kachadourian, Fincham ve Davila (2004), başkalarını olumlu modelleyen bireylerin, partnerin davranışı hakkında daha uyumlu olma ve yakınlık-samimiyeti teşvik eden yollarla davranma olasılığı yüksek olacağından dolayı, daha affedici olabileceklerini bunun yanında başkalarını olumsuz modelleyen insanların suç işlemeyi partnerin güvenilir olmadığına dair kanıt olarak gördüğü için, affetmeye daha az istekli olacağını belirtmişlerdir. Diğer yandan, olumsuz kendilik modeli olan bireylerin (bağlanma kaygısı yüksek), bırakılma korkusundan ötürü daha affedici olabileceklerini ve olumlu benlik modeline sahip bireylerin (düşük bağlanma kaygısı) ise, eşlerinden reddedilmeyi beklemedikleri, aynı zamanda kendi öz değerlerine sahip olma duygusunu içselleştirdikleri için bağışlama olasılığının yüksek olabileceğini ifade etmişlerdir.

2.3.1. Affetmeyi Açıklayan Modeller ve Yaklaşımlar

Affetme ile ilgili olarak kuramsal bilgiler ve teorik modeller incelendiğinde Sigmund Freud, James, Adler, Horney ve Frank gibi kuramcılar tarafından göz ardı edildiği (Rotter, 2001) ve affetme ile ilgili kuramsal bilginin çok yeterli olmadığı görülmektedir (Bugay ve Demir, 2012). Aşağıda ilgili alanyazındaki affetmeyi açıklayan çeşitli modeller ayrıntılandırılacaktır.

Affetmenin Sosyal Psikolojik Belirleyicileri Modeli

Affetmeyi motivasyonel sistem içerisinde ele alan McCullough, Worthington ve Rachal (1997), affetmeyi incinen kişinin incitene kişiye karşı olumlu bir değişimi olarak açıklamaktadır. McCullough ve ark. (1998), sosyal psikolojik açıdan affetmeyi açıklayan bir model tanımlamışlardır. McCullough, Bellah, Kilpatrick ve Johnson (2001), affetme sürecinin intikam alma ve kaçınma gibi karmaşık güdüsel değişiklikleri içerdiğini belirtmektedir. Onlara göre kişilerarası ilişkilerde incinme duygusu sonrası kaçınma davranışı ile öfke duygusunun karşılığı olarak intikam alma isteği gibi iki farklı olumsuz duygunun varlığı söz konusudur. Bu iki güdünün azalması ise affetmekle ilişkilendirilir. Modele göre affetmenin yakın belirleyicileri ise duyuşsal empati, yüklemeler (sorumluluk ve suçluluğun değerlendirilmesi, algılanan niyet) ve incinme durumu üzerine düşündürmektir (McCullough ve ark., 1998). Sosyal psikolojik açının yanında affetmeyi bilişsel ve duyuşsal olarak ele alan Fitzgibbons (1996), öfkeden vazgeçmek için bireyin intikam duygusundan vazgeçmesi, affetme sürecinde bilinçli olarak karar vermesi gerektiğini ifade etmiştir. Bilinçli olması, öfkenin çözülmesini ve böylelikle affetmenin gerçekleşmesini gerektirir.

Affetme Süreç Modeli

Enright ve Human Development Study Group (1996), affetmeyi keşfetme, karar, eylem ve derinleştirme olarak dört evrede incelemektedir. *Keşfetme evresinde* birey meydana gelen hatanın kendisi ve başkaları için ne anlama geldiğini anlamaya çalışırken inkar etme, suçluluk, pişmanlık, utanç, bilişsel tekrar gibi duyguları da bu evrede yaşamaktadır. İkinci evre olan *karar evresinde* birey sürecin değişmesi gerektiği, affetme kavramının ne olduğu üzerinde durur ve kendisine yönelik suçluluktan vazgeçmeye karar verir. Bireyin kendi acısının ve yaptıklarının farkına vardığı üçüncü evre olan *eylem evresinde*, merhamet duyguları ön plana çıkmakta ve birey acılarını kabul etmektedir. Son evre *derinleştirme evresi'nde* ise yeni bir bakış açısıyla beraber olumsuz duygulardan vazgeçer.

Affetme Piramit Modeli

Affetmeyi duyuşsal, bilişsel, davranışsal olarak inceleyen bir başka isim Worthington (1998), affetme piramit modelini geliştirmiştir. Worthington (1998), affetme piramit modelini REACH simgesi ile beş adımda ele alır. Bu adımlar: R: Acıyı Anımsama (Recall The Hurt), E: Empati (Empathize) A: Başkalarını Düşünme Yeteneği (Altruistic Gift of Forgiveness) C: Affetmeyi Taahhüt (Commit Yourself) H: Affetmeyi Sürdürme (Hold onto Forgiveness)'dir

Gordon ve ark. (2009), affetme piramit modelinde empati, alçakgönüllülük ve affetmenin sözel olarak ifadesi edilmesi şeklinde üç bileşenden bahseder.

Worthington (2006), affetme piramit modelinin acıyı anımsama evresinde, bireyin iyileşmesi için kendisine yapılan suççu anımsaması ve destekleyici bir çevrede kabul etmesi gerektiğini, empati evresinde ise bireyin karşısındaki kişinin duygularını anlamaya çalışması sonrasında onun penceresinden bakmasının gerekliliğini ifade etmektedir. Üçüncü adım olan başkalarını düşünme yeteneği evresinde, bireyden geçmişe yönelik kendisinin de başkalarına karşı hata yapmış olabileceğini düşünerek fark etmesi ve affedilmenin nasıl bir duygu olduğunu anlaması beklenmektedir. Affetme taahhüt evresinde, bireyin affetme karar aldıktan sonra bundan vazgeçmemesi için, affettiğini yakın olduğu başka birine anlatması istenir. Beşinci adım olan affetmeyi sürdürme evresinde ise affetmeyi sürdürmenin ne kadar önemli olduğu ifade edilmekle beraber sonrasında bireye yaşadığı üzüntüyü hatırlatacak durum ve düşüncelerden kaçınması gerektiği öğretilmektedir.

Diğer araştırmacılar Baumeister, Exline ve Sommer (1998), affetme kavramını açıklarken kişilerarası ve içsel olarak iki bileşenden bahsetmişlerdir. İçsel bileşen ya bir iç affi ya da onun eksikliğini ifade ederken kişilerarası bileşen, affedemediği bir kişiyi affetme ifadesini içermektedir.

Hargrave'nin Affetme Modeli

Affetmeyi aile terapisi bağlamında tanımlayan Hargrave ve Sells (1997), aile ve affetme kavramlarını incelemiştir. Bu modelde, evlilik ilişkisinde zarar gören kişi, suçlu kişiye karşı kızgınlık ve kin hissetmektedir. Affetmeyi ilişkisel olarak ele alan Hargrave ve Sells (1997), affetmeyi bozulan ilişkide kaybedilen güvenin yeniden kurulması, hata yapan kişiye karşı kızgınlık, öç alma gibi duyguları bırakılması, bununla beraber ilişkileri tamir etme, iç görü, anlama, telafi ile iyileşme süreci olarak tanıtmaktadır. Haksızlığa uğrayan ya da incinen kişinin suçlunun yükünü ortadan kaldırmak adına içgörü ve anlayış ile gösterdiği çabalar, kişiye yıkıcı davranışları fark etmek ve değiştirmek için izin vermektedir (Sells ve Hargrave, 1998).

2.3.2. Affetme ile İlgili Araştırmalar

İlgili ulusal ve uluslararası alanyazın incelendiğinde affetme kavramı üzerine yapılan araştırmaların gittikçe arttığı ve affetmenin farklı değişkenlerle birlikte incelendiği

görülmektedir. Ulusal alanyazında affetme kavramı derinlemesine inceleyen araştırmaların özellikle son yıllarda hızlı bir şekilde artış gösterdiği görülmektedir (Çolak ve ark., 2017; Karakaş, 2017; Kaya ve Peker, 2016; Küçüker, 2016; Seyfi, 2017).

Bireyin acıyla yüzleşerek ondan kurtulmasını sağlayan affetme davranışının bireyin yaşamına olumlu etkileri vardır. Affetme davranışı fiziksel, zihinsel, ilişkisel ve sağlık alanında bireylerin yaşamını etkilemektedir. Affetme, “(I) Bireylerin geçmişin acı verici deneyimlerini unutmalarına yardımcı olur ve onları bireylerin ve geçmiş olayların zor denetiminden kurtarır, (II) öfkenin ifadesinden çok ilişkilerde uzlaşmasını kolaylaştırır ve (III) sevgi dolu ilişkilerde öfkenin yanlış yönlendirilme olasılığını azaltır ve bilinçsiz şiddet dürtüleri nedeniyle cezalandırılma korkusunu azaltır” (Fitzgibbons, 1986, s. 630). Affetme birey için psikolojik rahatlamaya sebep olur (Koç, İskender, Çolak ve Düşünceli, 2016).

Affetmenin dolaylı mekanizması, affetme-sağlık ilişkisini de etkileyebilir (Worthington ve Scherer, 2004). Bir kişinin kendisine karşı suç işleyen kişiyi içsel/duygusal olarak affetmemesi kişinin kendi zihinsel/bedensel sağlığı için de zararlı görülmektedir (Kara, 2009). Toussaint ve Webb (2005), stresin temel bileşeni olan affetmemenin, azalan zihinsel sağlık ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Affetmenin fiziksel ruhsal sağlığımıza iyi geldiğini açıklayan araştırmalar mevcuttur. Örneğin, Worthington ve Scherer (2004), duygu odaklı başa çıkma stratejisi olarak affetmeyi, sağlık ile ilişkili olarak incelemiştir. Affetmenin ilişkisel ve zihinsel sağlığı etkilediğini şu örnekle açıklamıştır: Affeden kişiler daha iyi bir zihinsel sağlığa sahiptir ve ayrıca bu kişiler daha az cinayet, kaza, yaralamalara maruz kaldıklarını ifade etmiştir (Worhinton ve Shcherer, 2004). Affetmeyle ilgili yapılan araştırmalar affedicilik düzeyi yüksek olan kişilerin aile hayatı, iş ve arkadaşlık ilişkileri gibi yaşamın pek çok farklı alanında daha yüksek ve doyum sağlayan bağılıklar geliştirdiklerini (Berry ve Worthington, 2001; Fincham ve Beach, 2001; McCullough, Fincham ve Tsang, 2003), daha fazla sosyal destek aldıklarını (Worthington ve Scherer, 2004), sosyal ilişkilerinin daha sağlam olduğunu (Kara, 2009) ve daha olumlu bakış açısına sahip olduklarını (Ayten, 2009) ortaya koymaktadır. Affetmek uzlaşmayı teşvik edebilir ki daha affedici kişilerin ilişkilerini tamir edebilme yeteneğinin daha az affedici kişilere göre daha fazla olduğunu belirtmektedir.

Affetmenin yakın ilişkilerdeki rolüne bakıldığında, ilişkilerin devamı için affetme kavramının önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Affetme, evlilikten önce veya önceki ilişkilerden gelen yanlış yönlendirilmiş öfkenin tehlikesini en aza indirmek için yeni sevgi dolu bir ilişkiye başlarken yardımcı olur (Fitzgibbons, 1986). McCullough ve ark. (1998),

affetmenin yakın ilişkilerde daha sık görüldüğünü ve partnerler arasındaki bir suç sonrasında onarılmış ilişkisel yakınlık ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Affedicilik çiftlerde yaşam kalitesini artırabilmektedir (Burchard ve ark., 2003). Ayrıca affedici kişilerin evlilik çatışmasını geliştirme olasılığının daha düşük olduğu ve çatışmayı daha iyi çözdükleri ifade edilmektedir (Fincham, 2000). Evlilikte çatışma yaşandığında, affetmenin öfke ve intikam döngüsünü kırdığı ve bunun yerine güven ve ilişki için umut oluşturduğu gözlemlenmektedir (Gürbüz, 2016). Fenell (1993), uzun süredir bir arada olan çiftleri incelemiş, çalışmada ilişkiyi uzun ömürlü kılan özellikler arasında affetmek ve affedilmeye açık olmanın olduğu görülmüştür. Uzun süreli evli kişiler, affetmeyi, evlilik ilişkilerini uzatan ve sürdüren önemli bir yapı taşı olarak bildirmişlerdir (Fincham, Paleari ve Ragelia, 2002).

Evlilikte bazı tutum, durum ve davranışlar affetmeyi kolaylaştırırken bazıları da affetmenin önünde engel oluşturmaktadır. Aile içi affetmenin önündeki engellerin ilki bu süreç için ebeveyn modelinin olmaması, ikincisi sevdiklerinizin affedilmesi gerektiğini itiraf edememesi, sonuncusu ise bireyleri düzenli olarak aynı şekilde hayal kırıklığına uğratan aile üyeleridir (Fitzgibbons, 1986). McCullough ve ark. (2007), empatinin affetmenin en etkili belirleyicilerinden olduğunu ifade eder. Diğer taraftan evli çiftlerle yapılan bir araştırmada kendini inciten eşine karşı daha fazla duygusal empati gösterenler, zararı daha az düşünenler ve daha iyimser olanlar daha affedici bulunmuşlardır (Paleari, Regalia ve Fincham, 2005). Aynı zamanda, McCullough ve ark. (1997) affetme eğilimlerinin empati, alçakgönüllülük gibi kişilik özellikleriyle ilişkili olduğunu bildiren çalışmaları da mevcuttur.

Affetmenin evlilik ilişkisi açısından olumlu etkileri ortaya konulmuş olsada affetme davranışının sıklığı ve süresi evlilik sonuçlarını değiştirmektedir. McNulty (2008), olumsuz davranma sıklığı az olan eş ile bireylerin daha affedici oldukları ve bu nedenle zamanla evlilikten doyum alma eğilimi gösterdiklerini ifade etmektedir. Bunun yanında sıklıkla olumsuz davranan eş ile evli bireylerin affedici olsalarda doyum hususunda aşırı bir düşüş deneyimlediklerini belirtmektedir. Taysi (2010), affetmenin belirleyicilerinden birinin suçun şiddeti olduğunu belirtmekte ve suçun şiddeti arttıkça bağışlamanın azalacağını ifade etmektedir. Bununla beraber affetmenin karşı tarafın gelecekte olumsuz davranma ihtimalini artıracığına dair çalışmalar da mevcuttur. Yapılan bir araştırmada Fincham ve Beach (2002), affetmenin psikolojik saldırganlık düzeyi ile negatif oranda ilişkili olduğunu bulgulamışlardır. McNulty (2008), olumsuz partnerin affedilmesinin kötü sonuçlara yol açtığını ve affetmenin olumsuz davranışları sürdürme hususunda başarısız olduğunu ifade etmiştir.

Affetmenin ilişkilendirildiği bir diğer değişken de cinsiyettir. Cinsiyet ile ilgili çalışmalar incelendiğinde erkeklerin kadınlara oranla daha kolay affettiğini belirten çalışmalar olduğu gibi (Temel, 2013), kadınların eşlerini daha kolay affettiğini bulan çalışmalar da mevcuttur (Miller, 2008). Hantman ve Cohen (2010), erkeklerin öç almaya daha eğilimli oldukları ve kadınların erkeklere göre affetme olasılığının daha fazla olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Diğer yandan affetme konusunda cinsiyetin anlamlı bir farklılık ortaya çıkarmadığı çalışmalar mevcuttur (Kaya, 2015; Soylu 2010; Şahin, 2013; Taysi, 2010). Alpay (2009) tarafından affetme üzerine yapılan araştırmada, evli kadınların evli erkeklere göre empati düzeyinin daha yüksek olduğu ve affetmede etkili olanın empati olduğu sonucuna varılmıştır. Fincham ve ark. (2004), kendinden daha emin benlik modeline ve ilişki partnerine dair olumlu modellemeye sahip erkeklerin ve kadınların, affetme olasılığının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Affetmenin çok yönlü doğasına ilişkin alanyazında kendini affetme, başkalarını affetme, durumu affetme kavramlarıyla ilgili araştırmalara da yer verilmiştir. Bugay ve Demir (2012), kendilerini ve başkalarını affetmeyi geliştirmeye yönelik oluşturulan Enright'ın (1996) kendini ve başkalarını affetme süreç modelinden ve Luskin'in (2002), Hall ve Fincham'ın (2005) affetme modellerinden yararlanarak hazırlanan Affetme Geliştirme Grubu'nun programının etkililiğini test ettiği çalışmasında, deney ve kontrol grubunun kendini affetme son test sonuçları arasında anlamlı düzeyde fark bulmuş ve programın öğrencilerin başkalarını ve genel affetmelerini olumlu düzeyde arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Çapan ve Arıcıoğlu (2014), üniversite öğrencilerinin affedicilik ve psikolojik sağlamlık özellikleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırma sonuçları, öğrencilerin psikolojik sağlamlık özelliğinin kendine yönelik, diğerlerine yönelik ve duruma yönelik affedicilik değişkenleri ile olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Psikolojik iyi oluş ile affetmeyi inceleyen diğer araştırmalarda ise Koç ve ark. (2016), affedicilik arttıkça psikolojik iyi olma düzeyinin arttığını ve Dilmaç ile Ekşi ve Şimşir (2016), psikolojik iyi olma düzeyinin affedicilik düzeyini olumlu yönde yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Sarı (2014) ise affetmenin iyilik halini sürdürme ile ilişkisini incelemiş ve bu bağlamda affetme ve kendini gerçekleştirmenin birbirini yordadığı sonucuna ulaşmıştır.

Affetme ve çatışma kavramları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalara yakından bakıldığında, sosyal bir varlık olan insanın çatışmalarda kimi zaman incittiği kimi zamansa incitildiği ve bu duygularla baş edebilmesinde affetmenin önemli rol oynadığı bulunmuştur

(Toprak, 2013). Fincham ve ark. (2004), evlilikte affetme ve çatışma çözümünü incelediği çalışmada, evliliklerinin üçüncü yılı ile daha uzun süre evlilik yapmış olan bireyler olarak iki farklı grupta çalışmışlar; öç, kaçınma ve yardımseverlik affetme boyutlarını tanımlamışlardır. Mevcut araştırmada evlilik içinde affetmenin ve çatışma çözümünün etkileri incelenmiştir. Eşler çatışma çözme sırasında yıkıcı davranışta bulunmak için kendilerini haklı görüyorlarsa bunun çatışma çözme girişimlerini olumsuz etkileyeceği belirtilmiştir. Bu durumda kadın problemi sürdürme rolünderken, erkek ilişkide geri çekilme rolündedir. Araştırmada erkeklerin öç ve kaçınma davranışları, kadınların ise affetme/yardımseverlik eksikliği olumsuz etkileşim ile kuvvetle ilişkili bulunmaktadır.

Affetme ve çatışma çözme arasındaki ilişkinin incelendiği bir diğer araştırmada Fincham ve ark. (2007), özellikle eşlerden birinin karşılıklı olumsuz etkileşimin olumsuz döngüsünden çıktığında diğerinin de olumsuz davranışı sürdürmesinin daha az olası olduğunu belirtmektedir. Bununla beraber çözülmemiş çatışmaların varlığının, affediciliğin tüm yönlerini azalttığını ve empati ile uzlaşmadaki istekliliği engellediği gibi geri çekilme ve öç düzeyini artırdığı ifade edilmektedir. McNulty (2008), yetmiş iki tane yeni evli çiftin evliliklerindeki affetme eğilimlerinin sonuçlarını incelediği araştırmasında, olumsuz sözlü davranışta bulunmanın, evlilik sonuçlarındaki olumlu değişiklikler üzerine etkisini hafiflettiğini ve affetmenin etkisini azalttığı sonucuna ulaşmıştır. Yakın ilişkilerde çatışma çözümü ve affetmeyi konu alan başka bir araştırmada ise Paleari ve ark. (2010), affetmeme ve kaçınma/negatif çatışma taktiklerinin, her ikisi de partnerin suçlarından kaynaklanan çatışmalara tepki olarak değerlendirildiğinde büyük ölçüde çakıştığını belirtmişlerdir.

Affetmeyi ile ilişkili bir diğer değişken olan evlilik doyumu üzerine yapılan araştırmada Braithwaite ve ark. (2011), affetmenin hem olumlu hem olumsuz bileşenler içerdiğini ve sadece olumsuz aracı mekanizmalara odaklanmanın yetersiz olduğunu belirtmektedir. Affetmede yalnızca olumsuz tepkilerin azalması değil iyi niyetin de artmasının önemli olduğu belirtilen çalışmada ilişkide çaba arttıkça ilişki doyumunun arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan başka bir araştırmada McCullough ve ark. (1998), affetmenin ve bireyin kendisinin ilişkisel doyumunun, birbiriyle doğru orantılı olduğunu saptamıştır. Affetme ve ilişki doyumunu inceleyen Allemand, Amberg, Zimprich ve Fincham (2007), ilişki doyumu yüksek olan bireylerin affetme davranışında bulunma ihtimalinin yüksek olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Öte yandan, affetmenin olumsuz sonuçlarına işaret eden çalışmalarda, eşlerin karşı tarafın olumsuz davranışlarını affettikten sonra sergilenen olumsuz davranışların,

olumsuz davranışı affetmediklerinde sergilenen olumsuz davranışlara göre daha fazla olduğu bulunmuştur (McNulty, 2010). Ayrıca, affediciliğin devamlı suçlu olan kişilerle evli olan eşlerde, daha ağır problemler ve daha az evlilik doyumu ile ilişkili olduğu da ortaya konmuştur (McNulty, 2011). Görüldüğü gibi affetme ve evlilik doyumu birbiri ile ilişkili olmakla birlikte birbirlerini yordayıcı bir rol üstlenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümü, araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizine yönelik bilgiler içermektedir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada evlilik ilişkisinde çatışma sıklığı ile birlikte affetmenin evlilik doyumunu nasıl açıkladığını incelemektedir. Bu nedenle iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişkinin incelendiği korelasyonel araştırma modeli kullanılmıştır. Korelasyonel araştırmalar iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve birlikte değişimin varlığını ve derecesini betimlemek amacıyla yapılmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012; Karasar, 2002).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubu uç değerlerin incelenmesinin ardından, 204'ü (% 64.2) kadın, 113'ü (% 35.5) erkek ve cinsiyetini belirtmeyen 1 katılımcı dahil olmak üzere 318 evli bireyden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin yaş aralığı 20-69 yıl arasında değişmekte olup yaş ortalamaları 35.4 yıldır ($Ss = 9.8$). Katılımcıların 14'ü (% 4.4) ilköğretim, 17'si (% 5.4), ortaöğretim, 37'si (% 11.7) lise, 214'ü (% 67.9) üniversite, 33'ü (% 10.5) üniversite mezunudur. Üç katılımcı ise bu soruyu cevaplamamıştır. Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik süreleri ise 6 ay ile 50 yıl arasında değişmektedir ($M = 11.2$ yıl, $Ss = 12.6$ yıl). Katılımcılarda çocuk sahibi olan bireylerin sayısı 238 (% 74.8) iken, çocuk sahibi olmayan bireylerin sayısı 65'tir (% 20.4). On dört katılımcı bu soruyu cevaplamamıştır. Çocuk sayıları ise 1-5 çocuk aralığında değişmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, bireylerin evlilikten sağladığı doyumu ölçmek amacıyla Evlilik Yaşam Ölçeği (EYÖ), bireylerin kendini, başkasını ve durumları affetme eğilimlerini ölçmek amacıyla

Heartland Affedicilik Ölçeği (HAÖ) ve evlilik çatışma sıklığını ölçmek amacıyla Evlilik Çatışması Ölçeği (EÇÖ) kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların çeşitli demografik bilgilerini saptayabilmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan form 12 sorudan oluşmaktadır. Form, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, evlenme şekli, evlilik süresi ile ilgili soruları kapsamaktadır. (EK 1).

3.3.2. Evlilik Çatışması Ölçeği (EÇÖ)

Evlilik Çatışması Ölçeği, evlilik çatışmalarını ölçmek amacıyla Hatipoğlu (1993) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, içinde özel günler, çocuklar, cinsellik, ev işleri gibi konulardaki çatışma ifadelerini içeren 70 maddeden meydana gelmektedir (örnek maddeler: cinsel bilgisizlik veya yanlış bilgi sahibi olma; kısırlık; kayınvalide, kayınpeder vb. akrabalarından maddi destek alma veya verme (EK 2). Cevap seçenekleri “Böyle bir durum yok”, “Var ama hiç gerginlik yaratmıyor”, “Yılda 1-2 kez gerginlik yaratıyor” (1 puan), “Ayda 1-2 kez gerginlik yaratıyor” (2 puan), “Haftada 1-2 kez gerginlik yaratıyor” (3 puan), “Günde 1-2 kez gerginlik yaratıyor” (4 puan) olarak 6 tanedir. Ölçek iki ayrı puan vermektedir: çatışma yaygınlığı ve çatışma sıklığı. Çatışma Yaygınlık Puanı hesaplanırken “Böyle bir durum yok” seçeneği 0, diğer seçenekler ise (var ama hiç gerginlik yaratmıyor-günde 1-2 kez gerginlik yaratıyor) 1 olarak değerlendirilir. Bu şekilde katılımcılar 0 ile 70 arasında değişen puanlar alırlar. Bir diğer puan ise Çatışma Sıklık Puanı’dır. Çatışmanın sıklığı puanı ise “Böyle bir durum yok” seçeneği 0, diğer seçenekler (var ama hiç gerginlik yaratmıyor – günde 1-2 kez gerginlik yaratıyor) 1-5 arasında puanlanır. Bu araştırmada Çatışma Sıklık Puanı değerlendirilmektedir. Katılımcılar ölçekten 0-350 arasında değişen toplam puan alırlar.

Ölçeğin geliştirildiği araştırmada güvenilirlik katsayısı ile ilgili yapılan çalışmaların neticesinde Cronbach alfa .91 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği için mevcut araştırmada yer alan (Hatipoğlu, 1993) 35 evli ve 10 boşanmış çift kullanılmıştır. Çatışma yaygınlık puanlarında evli ve boşanmış çiftlerin ortalama puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (evli $S_s = 10.15$; boşanmış $S_s = 10.75$; $t = 3.14$; $p < .05$). Çatışma sıklık puanlarında da evli ve boşanmış çiftlerin ortalama puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (evli $S_s = .87$; boşanmış $S_s = .67$; $t = 3.03$; $p < .05$) (Hatipoğlu, 1993). Bu araştırma için Cronbach α değeri .96 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Heartland Affetme Ölçeği (HAÖ)

Evli bireylerin affetme eğilimlerini ölçmek amacıyla Thompson ve arkadaşları (2005) tarafından geliştirilen, uyarlaması Bugay ve Demir (2010) tarafından yapılan Heartland Affetme Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek kendini (örnek madde: *yaptığım olumsuz şeyler için kendime kin tutarım*), başkalarını (örnek madde: *beni incitenlere karşı katı olmaya devam ederim*) ve durumu affetmek (örnek madde: *kimsenin hatası olmayan olumsuz durumları kabullenmek benim için gerçekten zordur*) üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır (EK 3). Ölçek 7'li likert tipinde (1 = Beni hiç yansıtmıyor, 3 = Beni pek yansıtmıyor, 5 = beni biraz yansıtıyor, 7 = beni tamamen yansıtıyor) 18 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin alt ölçeklerinden alınabilecek puan 6 ile 42 arasında, ölçeğin toplamından alınabilecek puan ise 18 ile 126 arasında değişmektedir. Ters maddelerin de yer aldığı ölçekte söz konusu maddeler için (madde 2,4,6,7,11,13,15,17) puanlama tersine dönmektedir. Alınan yüksek puan, bireyin affetmenin de yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin orijinali için Cronbach α iç tutarlık katsayısı kendini affetme alt boyutu için .75, başkasını affetme alt boyutu için .78, durumu affetme alt boyutu için .79 ve toplam affetme puanı için .86 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Türkçe formunda Cronbach α iç tutarlılık katsayısı kendini affetme alt boyutu için .64, başkalarını affetme alt boyutu için .79 ve durumu affetmek alt boyutu için .76 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamı için Cronbach α değeri ise .81 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada Cronbach α iç tutarlık sayısı kendini affetme alt boyutu için .68, başkalarını affetme alt boyutu için .70 ve durumu affetme alt boyutu için .62 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamı için Cronbach α değeri ise .79 olarak hesaplanmıştır.

3.3.4. Evlilik Yaşamı Ölçeği (EYÖ)

Evlilik Yaşam Ölçeği, Tezer (1996) tarafından evlilik ilişkisinden sağlanan genel doyumu ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek taslağının geliştirilmesinde uzman kanısına başvurulmuş, ayrıca ölçekte yer alan cümlelerin anlaşılır olup olmadıkları ve yanıtlayıcılarda bir rahatsızlık yaratıp yaratmadıkları bir ön denemeyle saptanmıştır (Tezer, 1996). Ölçek 10 maddeden oluşmaktadır (örnek maddeler: *evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti; evliliğimizi çok anlamlı buluyorum*) ve maddelere verilecek yanıtlarda 5'li likert tipi kullanılarak 1 = “kesinlikle katılmıyorum”, 2 = “katılıyorum”, 3 = “kararsızım”, 4 = “katılıyorum” ve 5 = “kesinlikle katılıyorum” seçeneklerinden oluşmaktadır. Derecelendirmede seçeneklere doyum-suyumsuzluk-doyum yönünde 1 ile 5 arasında ağırlık

verilmiştir. Ölçekten alınabilecek puanlar 10 ile 50 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek evlilik doyumuna işaret etmektedir.

Ölçeğin geçerlik düzeyini belirlemek amacıyla, ölçek evli ve boşanmış bireylere uygulanmıştır. Grupların ölçekten almış oldukları puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir ($t = 6.23, p < .01$). Bunun yanında sosyal beğenirliği ölçmek amacıyla Kozan (1983) tarafından geliştirilmiş Kişisel Davranış Anketi ön uygulama grubuna Evlilik Yaşamı Ölçeği ile birlikte uygulanmıştır. Uygulamadan elde edilen puanlar Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı formülüyle hesaplanmıştır. Katılımcıların sosyal beğenirlik yönelimlerden çok az etkilendiği göstermiştir ($r = .21$). Elde edilen bulgular ölçeğin geçerliliğine dolaylı olarak kanıt gösterilmektedir.

Ölçeğin test tekrar test güvenilirlik katsayısı .85, Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı erkek grubu için .88, kadın grubu için .91 olarak saptanmıştır. Güvenirliği ise .89 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu bulgular Evlilik Yaşamı Ölçeğinin yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermekle beraber evlilik doyumu ile ilgili yapılan araştırmalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Bu araştırma için ölçeğin Cronbach α değeri .89 olarak hesaplanmıştır.

3.4. İşlem Yolu

Veri toplama sürecinin öncesinde Hasan Kalyoncu Üniversitesi Etik Kurulu'ndan araştırmayı gerçekleştirmek için gerekli izin alınmıştır. Veri toplama araçları kısmında bahsedilen ölçekler bir araya getirilerek bir ölçek bataryası oluşturulmuştur. Araştırmanın verileri Kasım 2017 ve Mart 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Veri toplama sürecinde verilerin bir kısmı katılımcılara yüz yüze uygulanırken ($n = 181; \% 50.4$), diğer kısmı Google Forms aracılığı ile oluşturulan çevrimiçi linkin çeşitli sosyal medya uygulamaları (e-mail, facebook gibi) ile katılımcılara ulaştırılması ile toplanmıştır ($n = 178; \% 49.6$). Yüz yüze elde edilen verilerde ölçek bataryası bir zarfın içine konularak katılımcılara dağıtılmış ve ardından kapalı zarfların içinde geri alınmıştır. Ölçek bataryası evlilik ile ilgili özel bilgileri içerdiği ve araştırmaya katılan kişilerin rahatlıkla cevaplayabilmeleri için katılımcıların kimliğine dair herhangi bir bilgi istenmemiştir. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık 25-30 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Tüm veriler veri tabanına girilmiş ve kodlanmıştır. Verilerin istatistiksel analizleri

Sosyal Bilimler İstatistik Paket Programı (SPSS) 22 kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada eksik veya hatalı doldurulan 7 veri iptal edilerek veri setinden çıkarılmıştır.

İlk olarak evlilik çatışma sıklığı, evlilik doyumu ve affetme değişkenlerinin ortalama ve standart sapma puanları hesaplanmıştır. Daha sonra araştırmanın amacı çerçevesinde evlilik çatışma sıklığı evlilik doyumu ve affetme arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Ardından affetme, evlilik çatışması sıklığı ve evlilik doyumu puan ortalamaları ile cinsiyet arasında fark olup olmadığını incelemek amacıyla bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Son olarak ise, araştırmanın asıl amacını oluşturan, evlilik çatışma sıklığı ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide affetmenin (kendini affetme, başkasını affetme, durumu affetme) aracı rolü test edilmiş ve bu amaçla regresyon analizi PROCESS isimli makro kullanılarak yapılmıştır. Veri analizi öncesinde regresyon analizinin varsayım testleri test edilmiştir. Ölçeklerin güvenilirliğini test etmek için Cronbach alfa değerleri hesaplanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacına yönelik istatistiksel analizlere ve analizlerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu çalışmanın asıl amacı, evli bireylerde affetme ve evlilik çatışma sıklığının evlilik doyumunu nasıl açıkladığını ortaya koymak ve evlilik çatışma sıklığı ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide affetmenin aracı rolünü incelemektir.

4.1. Veri Setinin İncelenmesi

Araştırmanın analizleri gerçekleştirilmeden önce veri seti, regresyon analizinin varsayım testleri aracılığı ile incelenmiştir. İlk olarak frekans analizi ile yanlış girilen veri olup olmadığına bakılmış ve yanlış girilen veriye rastlanmamıştır. İkinci olarak, kayıp veriler tespit edilmiştir. Kayıp değerlerin oranının % 1.2 ile % 4.7 arasında değiştiği görülmüştür. Tabachnic ve Fidell'e (2013) göre kayıp değerler % 5'in altında ise, kayıp değerler için uygulanacak farklı yöntemler benzer sonuçlar vermektedir. Ancak veri kaybını engellemek adına serinin ortalaması alınarak, kayıp veriler tamamlanmıştır. Veri setinde yer alan evlilik çatışması, evlilik doyumu, affetme ve affetmenin alt boyutlarının toplam puanlarının ayrı ayrı z puanı hesaplanmış ve +3 -3 aralığında değer vermediği belirlenen 12 değer veri setinden çıkarılmıştır. Z puanından sonra yine uç değerlerin belirlenmesine yönelik olarak Mahalanobis uzaklık değeri hesaplanmış ($p < .001$, çift uçlu) ve 20 değer veri setinden çıkarılmıştır. Böylece toplamda 32 değer veri setinden çıkarılarak analizler 318 kişilik bir veri seti üzerinden gerçekleşmiştir.

Bir sonraki aşamada normallik testleri yapılmış ve verilerin normal dağılıp dağılmadığı test edilmiştir. Normalliğin test edilmesi için çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri ile birlikte Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilks testleri incelenmiştir. Ayrıca histogram ve Q-Q plot grafiklerinin dağılımı kontrol edilmiştir.

Çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerinin -1.5 ile +1.5 arasında değişim göstermesi normal dağılım ölçütü olarak kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu çalışmada değişkenlerin bütün çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1.5 -1.5 aralığında dağılmaktadır (Tablo 1). Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilks testlerine göre affetme

toplam puanı, durumu affetme, başkasını affetme, kendini affetme değişkenleri için normalliğin sağlandığı ($p > .05$); ancak evlilik doyumu ve evlilik çatışması sıklığı değişkenleri için normalliğin sağlanmadığı görülmektedir ($p < .05$). Histogram ve Q-Q plot grafiklerinin normale yaklaştığı belirlenerek, verilerin dağılımının normal olduğu kabul edilmiştir.

Son olarak regresyon analizinin gerçekleşmesi için gerekli olan çoklu bağlantılılık bulunmaması varsayımı (Kline, 2011), değişkenler arası korelasyon değerleri hesaplanarak test edilmiştir. Buna göre, değişkenler arasındaki korelasyonların .90'dan küçük olduğu görülmüş ($\max = .84$) ve böylece bu varsayım doğrulanmıştır (Kline, 2011). Ayrıca bağımsız değişkenler arasındaki ikili korelasyonların, bağımsız değişkenlerin açıklayamadıkları varyans olan tolerans değerleri ve varyans büyütme faktörü (VIF) değerlerinin incelenmesi gerekmektedir. Büyüköztürk'e (2016) göre analizde tolerans değerinin .20'den daha düşük, varyans büyütme faktörünün 10'dan yüksek olması çoklu bağlantının olduğuna işaret eder. Evlilik çatışma sıklığı değişkeni için tolerans değeri .97, varyans büyütme faktörü değeri 1.02; kendini affetme değişkeni için tolerans değeri .81, varyans büyütme değeri 1.23; başkasını affetme değişkeni için tolerans değeri .65, varyans büyütme değeri 1.55; durumu affetme değişkeni için tolerans değeri .61, varyans büyütme değeri 1.63'tür. Değişkenlerin tolerans değerleri incelendiğinde tüm değerlerin .20'den büyük olduğu tespit edilmiştir. Varyans büyütme faktörü değerleri incelendiğinde ise 10'dan yüksek değer saptanmamıştır. Tüm bu sonuçlar neticesinde çoklu bağlantılılık varsayımının doğrulandığı görülmektedir.

Araştırmada ilk olarak evlilik çatışma sıklığı, evlilik doyumu ve affetmeye ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Evlilik Çatışma Sıklığı, Affetme ve Evlilik Doyumu Betimsel Sonuçlar

Değişkenler	$\bar{X}$	Ss	Çarpıklık Katsayısı	Basıklık Katsayısı
Ev. Çat. Sık.	90.37	39.02	1.21	1.06
Affetme	80.00	14.57	.10	-.12
Ken. Afft.	27.00	5.70	.25	.05
Baş. Afft.	25.00	7.26	.04	.17
Dur. Afft.	27.00	5.37	-.24	-.25
Ev. Doy.	38.86	8.35	-.57	-.07

Not: Ev. Çat. Sık. : Evlilik Çatışması Sıklığı, Ken. Afft.: Kendini Affetme, Bas. Afft.: Başkasını Affetme, Dur. Afft.: Durumu Affetme, Ev. Doy.: Evlilik Doyumu

4.2. Cinsiyete göre Evlilik Çatışma Sıklığı, Affetme ve Evlilik Doyumu Puanlarına İlişkin Bulgular

Evli bireylerin affetme, evlilik çatışma sıklığı ve evlilik doyumu puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Çiftlerin evlilik çatışma sıklığı puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir, $t(315) = 2.41, p < .05$, Cohen's $d = 0.3$. Erkeklerin evlilik çatışma sıklığı puan ortalamaları ($\bar{X} = 110.38$), kadınların evlilik çatışma sıklığı puan ortalamalarına ($\bar{X} = 99.38$) göre daha yüksektir. Cohen (1988) etki büyüklüğü değerlerini yorumlamak amacıyla geliştirdiği modelde $d \leq 0.2$ değerleri küçük, $0.2 < d < 0.8$ değerleri orta ve $d \geq 0.8$ değerleri ise manidar etki büyüklüklerini ortaya koymaktadır. Buradan hareketle etki büyüklüğünün orta değerde olduğu görülmektedir. Çiftlerin affetme puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir, $t(315) = .63, p > .05$. Çiftlerin kendini affetme, başkalarını affetme, durumu affetme puanları da cinsiyete göre incelenmiştir. Buna göre, çiftlerin kendini affetme $t(315) = .66, p > .05$, başkalarını affetme $t(315) = .62, p > .05$, ve durumu affetme $t(315) = 1.86, p > .05$ puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Çiftlerin evlilik doyumu puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir $t(315) = 1.06, p > .05$. Analizden elde edilen bulgular Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Cinsiyet Değişkenine Göre Evlilik Çatışma Sıklığı, Affetme ve Evlilik Doyumu Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>
Ev. Çat. Sık.	Kadın	204	99.38	32.22	315	.241*
	Erkek	113	110.38	48.46		
AffetmeTop.	Kadın	204	81.86	14.94	315	.63
	Erkek	113	80.78	13.89		
Ken.Afft.	Kadın	204	27.95	5.73	315	.66
	Erkek	113	27.50	5.68		
Baş.Afft.	Kadın	204	26.33	7.41	315	.62
	Erkek	113	26.86	7.02		
Dur.Afft.	Kadın	204	27.58	5.46	315	1.86
	Erkek	113	26.41	5.11		
Ev. Doy.	Kadın	204	38.18	8.17	315	1.06
	Erkek	113	37.14	6.63		

*p < .05 Not: **Ev. Çat. Sık.** : Evlilik Çatışma Sıklığı **Affetme Top.:** Affetme Toplam, **Ken. Afft.:** Kendini Affetme, **Baş. Afft.:** Başkasını Affetme, **Dur. Afft.:** Durumu Affetme, **Ev. Doy.:** Evlilik Doyumu

4.3. Korelasyonel İstatistikler

4.3.1. Evlilik Çatışma Sıklığı, Affetme ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Evli bireylerin evlilik çatışma sıklığı, affetme ve evlilik doyumu arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon Analiz tekniği kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Evlilik Çatışma Sıklığı, Affetme ve Evlilik Doyumu Arasındaki İlişkiler ile İlgili Bulgular

	1	2	3	4	5	6
1. Evlilik Doyumu	1					
2. Evlilik Çatışma Sıklığı	-.45**	1				
3. Affetme	.29**	-.14*	1			
4. Kendini Affetme	.27**	-.15**	.70**	1		
5. Başkasını Affetme	.16**	-.08	.84**	.34**	1	
6. Durumu Affetme	.28**	-.11*	.81**	.39**	.58**	1

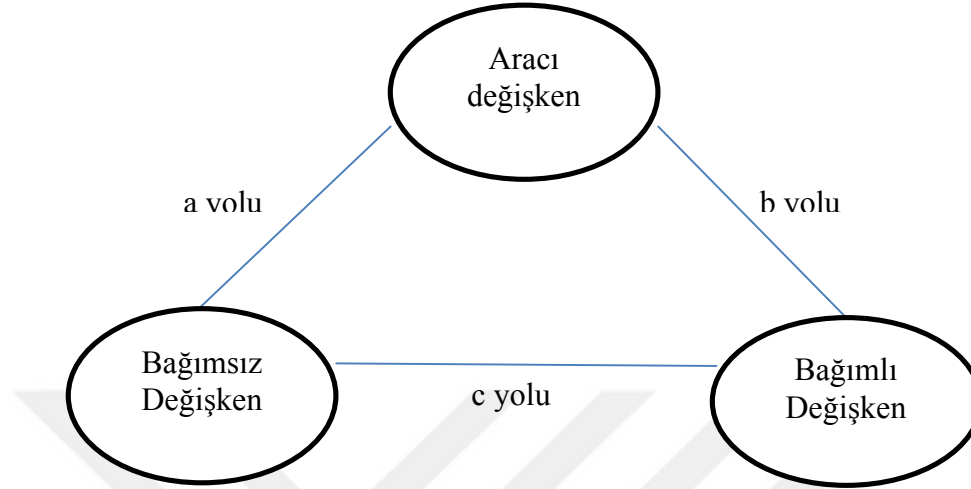
* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 3 incelendiğinde bağımsız değişkenlerden evlilik çatışma sıklığı puanları ile affetme puanları arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = -.14, p < .05$). Evlilik çatışma sıklığı puanları ile evlilik doyumu puanları arasında negatif ve anlamlı bir ilişki ($r = -.45, p < .05$); affetme puanları ile evlilik doyumu puanları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki ($r = .29, p < .05$) olduğu görülmektedir. Heartland Affetme Ölçeği'nin alt boyutları olan kendini affetme, başkasını affetme ve durumu affetme ile bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonlar da incelenmiştir. Evlilik çatışma sıklığı puanları ile kendini affetme arasında ($r = -.15, p < .05$); evlilik çatışma sıklığı puanları ile durumu affetme arasında ($r = -.11, p < .05$) negatif ve anlamlı bir ilişki görülmektedir. Evlilik çatışma sıklığı puanları ile başkasını affetme arasında ($r = -.08, p > .05$) anlamlı bir ilişki yoktur. Evlilik doyumu puanları ile kendini affetme arasında ($r = .27, p < .05$); evlilik doyumu puanları ile başkasını affetme arasında ($r = .16, p < .05$); evlilik doyumu ile durumu affetme arasında ($r = .28, p < .05$) pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.

4.4. Yordayıcı İstatistikler

Evlilik doyumu ve evlilik çatışması arasındaki ilişkinin açıklanmasında affetmenin aracı rolü incelenmektedir. Baron ve Kenny'nin (1986) aracı etki analiz yöntemine göre bir değişkenin aracı değişken olabilmesi için şu ölçütlerin karşılanması gerekmektedir: (1) Bağımsız değişkenin, aracı değişken üzerinde bir etkisi olmalıdır (a yolu), (2) Aracı değişken bağımlı değişken üzerinde etkili olmalıdır (b yolu), (3) Bağımsız değişken, bağımlı değişken üzerine etkili olmalıdır (c yolu) (Şekil 1).

Hem aracı değişken(ler) hem de bağımsız değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girildiğinde daha önce yordayıcı ve yordanan değişken arasında var olan anlamlı ilişki anlamlı olmaktan çıkmalı ya da daha önceki anlamlılık düzeyi azalmalıdır.

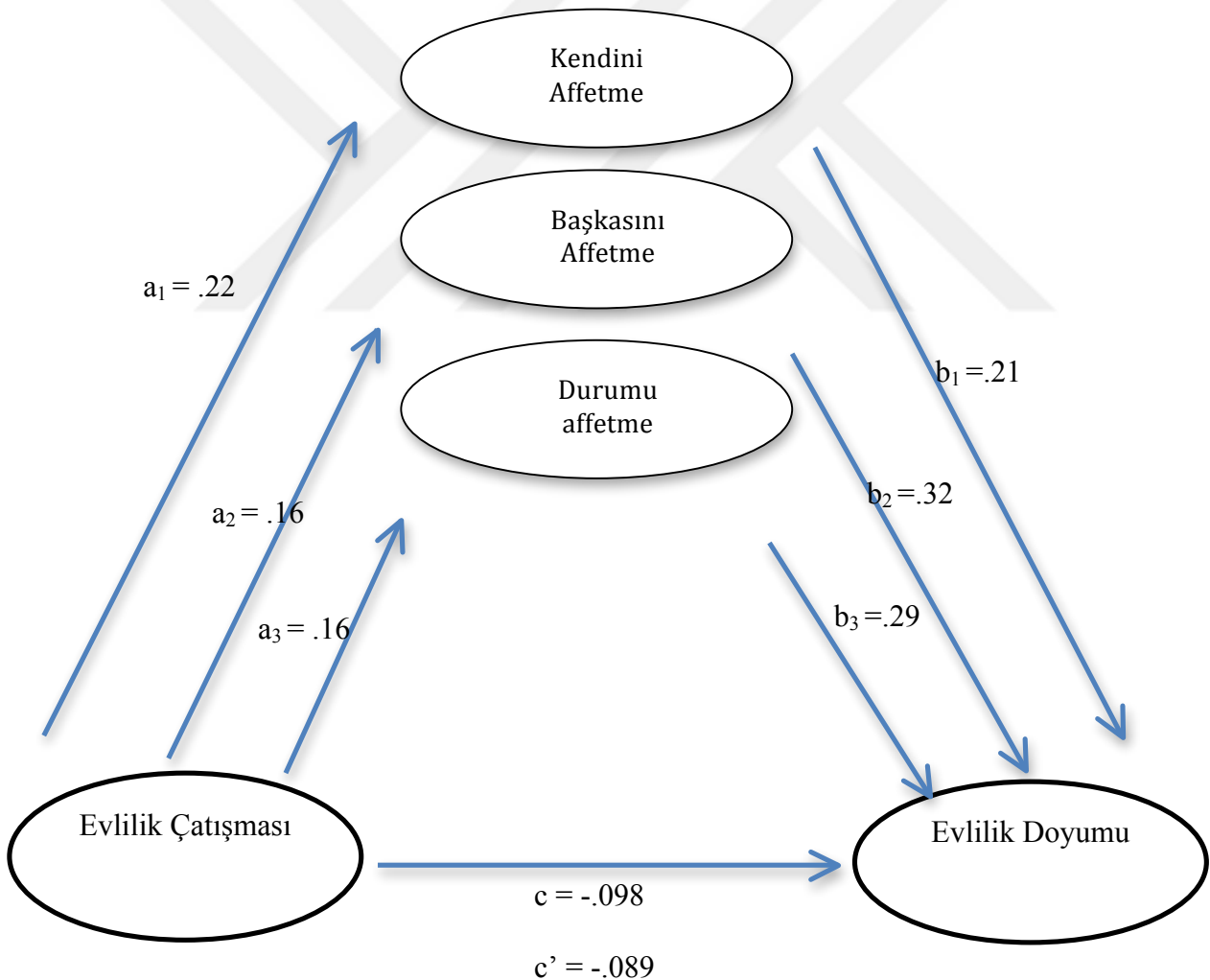

Şekil 1: Aracılık Etki Modeli

Model 1: Evlilik çatışma sıklığı ve affetme arasında doğrudan ilişki, *Model 2:* Evlilik çatışma sıklığı ve evlilik doyumu arasında doğrudan ilişki, *Model 3:* Affetme ve evlilik doyumu arasında doğrudan ilişki, *Model 4:* Evlilik çatışması sıklığı ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide affetme aracılığıyla dolaylı bir ilişkinin olduğu öngörülmektedir (Şekil 2).

Son yıllarda bazı araştırmacılar ise aracı rolünün test edilmesi için değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmasının gerekmediğini savunmaktadır. Bollen (1989), korelasyon eksikliği nedenselliği ortadan kaldırmaz ve korelasyon nedensellik için ne gerekli ne yeterli bir durumdur diye belirtmiştir (akt. Hayes, 2013). Hayes (2013) ise aracı değişken haricinde, diğer iki değişken olan bağımlı ve bağımsız değişken arasında ilişki olması gerektiğini, zaten ilişki yoksa bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni aracı değişken ile nasıl etkileyeceğini açıklamanın anlamlı olmadığını ifade etmekte; ayrıca aracı değişkenler ile bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiye bakılmaksızın, toplam doğrudan ve dolaylı etkilere odaklanmaktadır. Bu araştırmada da Hayes'in (2013) önermesi takip edilecek ve aracı etkiyi tespit etmek için Hayes'in (<http://afhayes.com>) geliştirdiği ve SPSS üzerinde çalışan PROCESS isimli makro kullanılmıştır. Aracı etkisi model 4 kullanılarak incelenmiştir. Bağımsız değişken olan evlilik çatışma sıklığı ile bağımlı değişken olan evlilik doyumu arasındaki ilişki incelendikten sonra aracı değişken ile bağımsız değişken birlikte modele dahil

olduğunda c yolunun anlamsız duruma gelmesi veya etkisinin düşmesi gerekmektedir. Bu durumun gerçekleşip gerçekleşmediği ise, c' yolunun incelenmesini gerektirmektedir. c' yolunun sıfır olması veya azalması aracı etkinin var olduğunun bir göstergesidir (Preacher ve Hayes, 2008). Ardından aracı etkinin varlığının tespit edilmesinden sonra aracı değişkenin ne kadar etkili olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Buradan hareketle Preacher ve Hayes'e (2008) göre makro, her bir değişken arasındaki yollarının etki düzeylerini ve anlamlılıklarını hesapladığı gibi aynı zamanda toplam etki (total effect), doğrudan etki (direct effect) ve dolaylı etki (indirect effect) analizini de yapar. Dolaylı etkinin anlamlı olup olmadığını test etmek için Bootstrap güven aralığı kontrol edilmiş ve anlamlı etki alt sınır ve üst sınırın her ikisinin sıfırın altında olması veya her ikisinin üstünde olması şartı ile sağlanmıştır (Preacher ve Hayes, 2008).

Şekil 2 : Evlilik Çatışma Sıklığı ile Evlilik Doyumu Arasında Kendini Affetme, Başkasını Affetme ve Durumu Affetmenin Aracı Rolü

Şekil 2 incelendiğinde, evlilik çatışma sıklığı ile kendini affetme arasında regresyon katsayısı anlamlı ve negatif ($\beta = -.22, p < .05$); evlilik çatışma sıklığı ile başkasını affetme arasında regresyon katsayısı anlamlı ve negatif ($\beta = -.16, p < .05$); evlilik çatışma sıklığı ile durumu affetme arasında regresyon katsayısı ise anlamlı ve negatiftir ($\beta = -.16, p < .05$). Kendini affetme ile evlilik doyumu arasında regresyon katsayısı anlamlı ve pozitif ($\beta = .21, p < .05$); başkasını affetme ile evlilik doyumu arasında regresyon katsayısı anlamsız ve pozitif ($\beta = .32, p > .05$); durumu affetme ile evlilik doyumu arasında regresyon katsayısı anlamlı ve pozitifdir ($\beta = .29, p < .05$). Evlilik çatışma sıklığı ile evlilik doyumu arasında regresyon katsayısı anlamlı ve negatiftir ($\beta = -.98, p < .05$).

Daha sonra etkinin büyüklüğünü tespit etmek için toplam etki, doğrudan etki ve dolaylı etki değerlerine bakılmalıdır (Tablo 4). Toplam etki ve doğrudan etki arasındaki fark dolaylı etkinin büyüklüğünü göstermektedir. Dolaylı etkinin % .01 [(-.098) - (-.089)] düzeyinde olduğu görülmektedir. Evlilik çatışma sıklığının evlilik doyumu üzerindeki toplam etkisinin -.98 olduğu ve aracı değişken olan affetme alt boyutları kendini affetme, başkasını affetme ve durumu affetme modele dahil olduğunda bu etkinin -.89'a düştüğü ancak anlamlı olduğu ($p < .05$) görülmüştür. Aracılık rolü analizinde, bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni anlamsız olarak yordaması durumunda “tam aracılık”, bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni yordamasında anlamlı bir azalma söz konusu olduğunda ise “kısmi aracılık” rolünden söz edilmektedir (Fraizer, Tix ve Barron, 2014). Sonuç olarak affetme alt boyutları, evlilik çatışma sıklığı ile evlilik doyumu arasında kısmi bir aracı değişkendir. Ancak dolaylı etkinin ortaya çıkması ile bu etkinin anlamlılığının da tespit edilmesi gerekmektedir. Bunun için güven aralıklarının incelenmesi ve alt ve üst sınırın sıfırın altında olması veya üstünde olması gerekmektedir (Preacher ve Hayes, 2008). Bir başka deyişle, %95’lik güven aralığında sıfır olmamasının aracılık etkisinin anlamlı olduğunu gösterdiği bilinmektedir (Hayes, 2013). Güven aralıkları incelendiğinde başkasını affetme alt boyutu hariç (-.002 .003) kendini affetme (-.011 -.001) ve durumu affetme (-.011 -.001) alt boyutlarının güven aralıklarının alt ve üst sınır arasında sıfırın olmadığı görülmektedir. Bu sonuçlardan hareketle, çatışma sıklığı arttıkça ve bununla birlikte kendini ve durumu affetme azaldıkça bireylerin evlilik doyumu azalmaktadır. Toplam etki, doğrudan etki ve dolaylı etkinin güven aralıkları incelendiğinde de sıfırın olmadığı görülmektedir.

Tablo 4. Toplam, Doğrudan ve Dolaylı Etki Değerleri

	Nokta Tahmini	<i>p</i>	LLCI	ULCI
Toplam Etki	-.098	.00	-.119	-.077
Doğrudan Etki	-.089	.00	-.110	-.068
Dolaylı Etki				
Toplam	-.089		-.016	-.003
Kendini Affetme	-.047		-.011	-.001
Başkasını Affetme	.005		-.002	.003
Durumu Affetme	-.047		-.011	-.001

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

İnsan ilişkilerinin kaçınılmaz bir parçası olan çatışmanın, farklı yaşamlardan ortak yaşama adım atmış olan evli çiftlerde de görülmesi muhtemeldir. Evlilik her ne kadar bireyler için ihtiyaçlarını karşılama, mutluluk ve doyum kaynağı olsa da aynı zamanda problem ve çatışma kaynağı da olabilmektedir (Güven ve Sevim, 2007). Evlilik kalitesinin belirleyicisi olarak evlilik doyumunu eşlerin ilişkilerinden ne kadar tatmin sağladıklarını ifade etmektedir. Evliliklerin boşanma ile sonuçlanmasının en önemli nedenlerinden birisi de eşlerin evlilik uyum ve doyumlarının azalması veya olmamasıdır. Evliliklerde doyum yaşanmadığı zaman evliliklerin boşanma ile sonuçlanabildiği bilinmektedir (Hinde, 1997). İlişkilerde yaşanan ve eşlerin karşılıklı olarak birbirlerinin ihtiyaçlarına müdahale etmeleri ya da beklentilerinin uyuşmaması durumunda kişiler arasında baş gösteren uyuşmazlık, zıtlama, kavga ve sürtüşmeler olarak tanımlanan kişiler arası çatışmalar (Yavuzer, 2002) evlilikte doyumun negatif yöndeki bir belirleyicisi olarak çok sayıda araştırmada ortaya çıkmaktadır. Evli çiftler arasında yaşanan doyum evliliğin devamına katkıda bulunurken, doyumsuzluk eşler arasında çatışmaya ve eşlerin hem kendilerini hem de eşlerini yıpratmalarına sebep olmaktadır (Çınar, 2008).

Evlilik çatışması ve evlilik doyumunu arasında ise ilişkiyi olumlu yönde etkileyecek affetmenin varlığının önemli bir rol oynayacağı tartışılmaktadır. Çünkü çiftlerin kurdukları ilişkileri sürdürülebilir hale getirmede affetme etkili bir özellik olarak görülmektedir (Kaya, 2015). Affetme, incinenin anlayış ve birlik lehine kızgınlıktan vazgeçtiği bir durumda meydana gelir (Hebl ve Enright, 1993) ve çok boyutlu psikolojik bir yapı olarak birçok düzey içerisinde tanımlanmıştır (Çardak, 2012). Bazı araştırmacılar affetme sürecini araştırırken affediciliğin çok yönlü doğasını vurgulamakta ve affetmenin kendini, başkasını ve durumu affetme olarak üç yönlü incelenebileceğini belirtmektedirler (Hagrave ve Sells, 1997; Enright, 1999; Luskin 2002). İnsanların kurdukları ilişkilerinde meydana gelen zarar verici durumları ortadan kaldırma ve ilişkiyi devam edebilir durumu getirmede affetme önemli bir rol oynamaktadır (Kaya, 2015). Affetmenin ve bireyin ilişkisel doyumunun, birbirleriyle doğru orantılı olduğu (McCullough, 1998), affetme ile evliliklerde ortaya çıkan çatışmaların

meydana getireceği olumsuz duyguların ortadan kalkacağı (Fincham ve Beach, 2002) göz önünde bulundurulduğunda, evlilik ilişkisinde meydana gelecek çatışmayı affetmekte evlilik doyumunu etkileyebilecektir. Buradan hareketle, bu araştırmada evli bireylerde evlilik çatışmasının sıklığı ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkide affetmenin aracı rolü incelenmiş ve affetme alt boyutlarının kısmi aracılık etkisine ait kanıtlar elde edilmiştir. Bununla birlikte bu çalışmada incelenen değişkenlerin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı da araştırma sorusu olarak ele alınmış ve sadece evlilik çatışma sıklığının cinsiyete göre farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Araştırma sonuçları aşağıdaki başlıklar altında ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

5.1. Cinsiyet açısından evlilik çatışması, affetme ve evlilik doyumuna ilişkin bulguların tartışılması

Kadın ve erkeklerin ilişki deneyimleri birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada da kadın ve erkek katılımcıların çatışma sıklığı, evlilik doyumunu ve affetme (kendini, durumu, başkasını affetme) değişkenleri açısından farklılık gösterip göstermediğini incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda kadın ve erkekler arasında sadece çatışma sıklığı puanları açısından farklılık olduğu ve erkeklerin çatışma sıklığı puanlarının kadınlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Öte yandan evlilik doyumunu ve affetme puanları açısından cinsiyete göre farklılık olmadığı bulunmuştur.

Evlilik çatışma sıklığı, çiftlerin ne sıklıkta çatışmaya girdiklerini göstermektedir. Alan yazın incelendiğinde bu araştırmada elde edilen bulgularla tutarlı olmayan araştırma sonuçları dikkat çekmektedir. Bazı araştırmalar cinsiyete göre evlilikte çatışma sıklık puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşırken (Erok, 2013; Günay, 2007; Şendil ve Korkut, 2008; Tezer, 1986) bazı araştırmalar kadınların çatışma sıklık puanının erkeklerin puanından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (Ovalı, 2010; Şendil ve Kızıldağ, 2003). Çatışma sıklıkları açısından erkeklerin kadınlardan daha sık çatışma yaşadıklarını belirttikleri bir çalışmaya ise rastlanmamaktadır. Ancak kadınların davranışlarını erkeklerden daha fazla değiştirmeye istekli olmaları (Heavey ve ark., 1993) daha az çatışmaya girdiklerini gösteriyor olabilir. Bu anlamda bu araştırmadaki bulgu ilgili alanyazındaki bulgularla çelişmektedir. Kadınların tartışmayı daha fazla talep eden, tartışma konusu açan tarafken (Segrin, 2004; Kelley, 1978), erkeklerinse tartışmadan kaçınan taraf oldukları bilinmektedir (Kelley, 1978). Kadınların erkeklere göre ilişki sorunlarına daha duyarlı oldukları (Bradbury, Beach, Fincham

ve Nelson, 1996); çatışmaların çoğunu kadınların başlattığı (Oggons, Veroff ve Leber, 1993) dikkate alındığında, çatışma sıklığına ilişkin bulguların erkeklere kıyasla kadınlarda daha yüksek olması beklenmektedir. Bu çalışmada eşlerin çatışmayı nasıl ele aldıkları incelenmemiş olsa da erkeklerin kadınlara oranla daha fazla çatışma yaşadıklarını belirtmeleri çatışmaların farkında olduklarına ve çatışmadan kaçınmadıklarına işaret ediyor olabilir. Bununla beraber, kadınların çatışma yaşanan durumları daha farklı algıladıkları, deneyimledikleri çatışma yaşantılarını çatışma olarak görmektense ilişkide ilerleme ve gelişmenin bir parçası olarak gördükleri düşünülebilir.

Bireylerin affetme alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Alanyazında bu sonucu destekleyen başka araştırmalara da rastlanmaktadır (Asıcı, 2013; Alp ve Ercan, 2011; Gündüz, 2014; Konstam, Holmes ve Levine, 2003; Matsuyuki, 2011; Şahin, 2013; Toussaint ve Webb, 2005). Nitekim araştırma sonucu ile tutarlı olmayan, kadınların daha affedici olduğu (Lawler Row ve Piferi, 2006; Miller, 2008; Ayten, 2009) sonucuna ulaşan araştırmalar olduğu gibi, erkeklerin affetme düzeyinin daha yüksek olduğunu (Brown, 2003; Miller ve Worthington, 2010; Temel, 2013) gösteren araştırmalar da mevcuttur. Orathinkal, Vansteenwegen ve Burggraeve (2008), kadınların affetme puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Fincham ve Beach (2007), kadınların ilişkide affetmeyi daha fazla kullandıklarını belirtirken erkeklerin sorunları yarışma gibi ele aldıkları ve ya kazanma ya kaçınma davranışına yönelik hareket ettiklerini ifade etmiştir. Bu kültürün kadına yüklediği toplumsal bir cinsiyet rolü olarak tartışılrsa da (Miller ve ark., 2008) bu araştırmada cinsiyet rolü ele alınmamış ve kadın ve erkek arasında affetme değişkenine ilişkin farkı gösteren bulguya rastlanmamıştır.

Evlilik doyumunu açısından ise kadın ve erkeğin evlilik doyum puanları arasında bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç ilgili alanyazında bazı çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Atçeken 2014; Çelik, 2006; Eskin, 2012; Güven 2005; Hamamcı 2005; Kabasakal ve Soylu, 2016; Tezer, 1996; Wilkie ve Ferree, 1998). Bununla beraber Bremer (1997), erkeklerin ve kadınların evlilik doyumları arasında fark olduğunu belirtir. Bu bilgiyle tutarlı olarak erkeklerin ilişkide daha fazla doyum elde ettiği sonucuna ulaşan araştırmalar mevcuttur (Alpay, 2009; Güngör, 2007; Lawner ve Bradbury, 2010; Çelik ve Tümkeya, 2012). Şener (2002) kadınlarda evlilik doyumunun az olmasının nedenini, kadının statüsünden, beklenti seviyelerinin farklılığından ya da aile içi sorunları daha fazla

önemsemelerinden kaynaklanabileceğini belirtmektedir. Aynı zamanda erkekle aynı koşullarda çalışma yaşamına katılan kadın geleneksel değer ve normlar ile aktarılan rolleri daha fazla sorgulamakta ve daha eşitlikçi bir aile yapısını talep etmektedir (Çınar, 2008). Bu nedenle bazı araştırmalar evlilik doyumunu açıklamada sadece cinsiyetin değil toplumsal cinsiyet rolünün de etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Patrick, 2002). Öte yandan, kadın ve erkeklerin ilişkileri farklı yaşadıkları fikrinin aksine, bu konuda farklılıktan çok benzerliklerin olduğuna işaret edilen çalışmalar da bulunmaktadır (Kurdek, 2005). Bu araştırmada da kadın ve erkekler arasında evlilik doyumu açısından farklılık bulunmamıştır. Araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğunun üniversite mezunu olduğu dikkate alındığında, öğrenim durumunun artmasının cinsiyetin evlilik doyumu üzerindeki farklılaştırıcı etkisini ortadan kaldırdığı düşünülebilir.

5.2. Çatışma sıklığı ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide affetmenin aracı rolünün incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması

Affetmenin, çatışma sıklığı ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide aracı rolü değerlendirmeden önce ilk olarak bu değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan bu araştırmada çatışma sıklığı ve affetme arasında negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Başka bir deyişle ilişkilerde kişiler arası çatışmalar daha sık meydana geldikçe affetme azalmakta, affetme azaldıkça kişiler arası çatışmalar daha sıklıkla meydana gelmektedir. Affetmenin boyutları göz önüne alındığında bu ilişki kendini ve durumu affetme için doğrulanmış ancak başkasını affetme boyutu için doğrulanamamıştır. Bulguyla tutarlı olarak Emerman (2017), evlilikte affetmenin çatışmayı azaltabileceğini ve çatışmanın sıklığını azaltabileceğini belirtir. Nitekim McNulty (2008), affetmenin artmasıyla kişilerin evlilikte daha olumlu davranma eğiliminde olduklarını ve evlilik çatışmasının azaldığını belirtmiştir. Amato, Both, Johnsson ve Rogers (2007) ise çatışmanın fazla olduğu ilişkilerde affetmenin aksine daha fazla sorun ve boşanma eğiliminin olduğunu belirtmiştir. Evlilikte kişilerarası suçlar ortaya çıktığında bu, güçlü olumsuz duygulara neden olabilir (Fincham ve ark., 2004), bu da affetmeyi zorlaştırabilir. Benzer şekilde çatışmaları görmezden gelmek de buna neden olmakta ve çözülmemiş çatışmaların varlığı affetmeyi azaltabilmektedir (Fincham ve ark., 2007). Bireyler evliliklerinde mutlu ve uzun süreli bir ilişki istediklerinde ise affetme kavramı öne çıkmakta ve çatışma çözücü bir rol üstlenmektedir. Özellikle kişiler daha affedici olduğunda, ilişkilerini iyileştirme yoluna giderek, eşlerine zarar verme, onlardan kaçınma gibi kişilerarası olumsuz yöntemleri kullanmaktan kaçınırlar (Braithwaite, Selby ve Fincham,

2011). Affetme evlilikteki olumsuz döngünün kırılmasına yardımcı olması nedeniyle evlilikteki sorunların çözümünde bir müdahale yöntemi olarak kullanılmaktadır (Gordon ve Baucom, 2004). Ancak bu çalışmada beklenmedik bir şekilde çatışma sıklığı başkasını affetme boyutu ile ilişkili bulunmamıştır. Literatürde çatışma sıklığı ile başkasını affetme arasındaki ilişkiye dair bir çalışmaya rastlanmaması nedeniyle bu bulguyu ilgili alanyazına dayanarak yorumlama olanağı yoktur.

Araştırmada elde edilen bir diğer sonuç ise evlilik çatışması ile evlilik doyumu arasında negatif ve anlamlı yöndeki ilişkidir. Sevgi ile başlayan evlilik hayatında, sık çatışmalar neticesinde hayal kırıklıkları ve üzüntü meydana gelmekte, dolaylı olarak evlilikten alınan doyum azalmaktadır. Nitekim araştırma bulgusuyla paralel olarak Grych ve Fincham (1990), evlilikte doyum ile çatışma kavramlarının birbirine zıt olarak görüldüğünden bahseder. Bu bulgu ile tutarlı olarak evlilik ilişkisinde sıklıkla çatışmaların yaşanmasının, doyumu azalttığı ve boşanma durumunun yaşanabileceği (Güven ve Sevim, 2007; Polat, 2006; Fincham, 2000), eşler arasındaki çatışmanın (ebeveynsel sorunlar, eşler arasındaki farklı yaşam biçimleri gibi) evlilik doyumunu olumsuz etkilediği belirtilmektedir (ör., Allen, Herst ve Sutton, 2000; Chui, 1998; Hatiopğlu, 1993). Bu araştırmanın sonucu da uzun yıllardır birikimli olarak elde edilen alanyazına tutarlı bir katkı sunmaktadır. Benzer araştırmalar çatışma sırasında partnerlerin gösterdiği davranış şekillerinin de doyum üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Alan yazında bu sonucu destekleyen bir diğer araştırmada Madden ve Janoff Bulman (1981), çatışmadaki ciddiyetin en önemli yordayıcısının evlilik doyumu olduğunu ve evlilikten yüksek doyum alan kadınların eşlerini daha az suçladıklarını belirtmiştir. Diğer yandan mutsuz evliliklerin daima çatışma ile tanımlanmayacağı ve çoğu evlilikte doyum alan çiftlerin de çatışma içinde olabileceği de unutulmamalıdır (Grych ve Fincham, 1990).

Affetme ile evlilik doyumu arasındaki ilişki incelendiğinde ise pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuş ve bu affetmenin her bir boyutu (kendini, başkasını, durumu affetme) için doğrulanmıştır. Evlilik doyumu konusundaki son araştırmalar, evlilik ilişkileri kapsamında affetme ile ilişkisine odaklanmıştır (Mirzadeh ve Fallahchi, 2012) ve araştırmalarında evlilik doyumu ile affetme arasındaki anlamlı bir ilişki olduğunu göstermişlerdir (Fincham ve Beach, 2001; McCullough ve ark., 1998). Worthington (2006) affetmenin evlilik doyumunu yordayan değişkenlerden biri olduğunu belirtmektedir. Araştırma sonucu ile tutarlı olarak affetmenin ilişkilerin kalitesini ve doyumunu olumlu yönde etkilediğini gösteren araştırmalar da

mevcuttur (Berry ve Worthington, 2001; Fincham, Stanley ve Beach, 2007; Mirzadeh ve Fallahchai, 2012). Karşındaki kişiye olan samimiyetin ve olumlu düşüncenin bir işareti olan affetme evlilik ilişkisini uzatır ve sürdürür (Fincham ve ark., 2002). Taysi (2007), evli kadınlarda ve evli erkeklerde evlilik uyumunun da affetmeyi yordadığını ifade etmiştir. Bulguyla tutarlı olarak, affetmenin ilişki onarımını destekleyen yapıcı bir yaklaşım olduğu (Edwards, Pask, Whitbred ve Neuendorf, 2017), benzer şekilde affetme kapasitesinin evlilik doyumuna ve evliliğin uzun ömürlü olmasına katkıda bulunan en önemli faktörlerden biri olduğu (Fenell, 1993) ifade edilmiştir. Rusbult ve Buunk (1993), ilişki doyumunun yüksek olduğu bireylerde affetmenin de daha fazla görüldüğü sonucuna ulaşmışlardır. Nitekim Fincham ve ark. (2000), ilişki uyumunun doğrudan ya da dolaylı olarak affetmeyi kolaylaştırdığını belirtmiştir.

Son olarak araştırmanın nihai amacını oluşturan, evlilikte yaşanan çatışma sıklığı ve evlilik doyumuna arasında affetmenin aracı rolüne ilişkin bulgular incelendiğinde, kendini ve durumu affetmenin negatif ve anlamlı etkisi bulunmuştur. Bir başka deyişle, bireylerin evlilik ilişkilerinde yaşadıkları çatışmaların sıklığı arttıkça ve kendilerini ve durumu affetme eğilimleri azaldıkça evlilik doyumlarının da azaldığı görülmüştür. Evlilikte ortaya çıkan çatışma süreçlerinin evlilik doyumuna açısından beklendik olumsuz etkilerinin azalması ve evlilik birliğinin devam etmesinde affetme önemli hale gelmektedir. Çünkü eşler sıklıkla birbirlerini incitir ve çeşitli çatışmalar içerisine girerler ve affetme olmazsa ilişkinin uzun süreli olması beklenemez. Kachadourian ve ark. (2005), affetmenin evli çiftlerde pozitif ilişki uyumunu desteklediğini bildirmişlerdir. Benzer şekilde Braithwaite ve ark. (2011), affetmenin olumsuz çatışmanın azalmasına ve ilişkisel çaba yoluyla ilişkideki doyumun artmasına neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Mevcut araştırmalar bu çalışmada çatışma sıklığı arttıkça affetmenin azalması doğrultusunda evlilik doyumunun da azaldığı yönündeki bulguları destekler niteliktedir. İnsanlar ilişkilerinde çatışmalar olsa dahi affetme tutumları arttıkça, partnerine karşı olumlu tutum sergilerler (Enright ve Human Development Study Group, 1996) ve bu da evlilikten aldıkları doyumunu olumlu yönde etkileyebilir.

Evlilik ilişkisinde zaman zaman doyum ve mutluluk yaşanırken bireylerin incinme ile de karşı karşıya kalmaları kaçınılmazdır. Affetme ise burada aracı olarak evliliği olumlu yönde etkilemekte ve doyumunu artırmaktadır. Aynı zamanda affetme, çatışma durumlarında incinmeden dolayı oluşan yakınlık engellerinin kalkmasını sağlamaktadır (Fincham, 2000). Evlilikte çatışma ortaya çıktığında affetme, öfke ve intikam döngüsünü kırmakta ve bunun

yerine güven ve ilişki için umut oluşturmaktadır (Taysi, 2010). Rosen-Grandon, Myers ve Hattie (2004) affetmeyi ve affetmeye gönüllü olmayı, evlilik doyumunu yordayan değişkenler arasında belirtmektedir. Fincham ve ark. (2005) çözülmemiş çatışmaların varlığının affediciliğin tüm yönlerini azalttığını bildirmektedir. Buradan hareketle çatışma sıklığının arttığı durumlarda kişinin kendisini, başkasını ve durumu affetmenin azalması ve buna bağlı olarak evlilik doyumunun da azalması desteklenmektedir. Araştırmada aracı değişkenlerden modele en çok etki eden alt boyutun kendini affetme olması önemli rol oynamaktadır. Süreç modellerine yönelik terapi sürecinde kişinin başkasını affetmesi için ilk adım olarak kendini affetmesi sağlanmaktadır (Worthington ve Diblasio, 1990). Kişi kendisini affetmenin zorluğunu yaşadıkdan sonra başkasını affetmek daha kolay olacaktır. Worthington (2006), bireyin kendini affetmesinin başkalarına yönelik duygularıyla baş etmesinden daha zor olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada ise başkasını affetme boyutu anlamlı bir aracı rol üstlenmemiştir. Bu noktada kişinin kendini ve durumu affetmiş olmasının başkasını affetmesini zaten kolaylaştırabileceği ve bu iki alt boyutun başkasını affetme değişkeninin olası aracı rolünü üstlendiği tartışılabilir. Affetme alanyazınında durumu affetme kavramının sıklıkla araştırılan bir konu olmaması bu modeldeki rolünün tartışılmasını güç kılmakta; ancak öte yandan bu bulgu ilgili yazına katkı sunmaktadır. Bireylerin farklı çatışma alanlarında sorun yaşadıkları ve her bir alanın kendine has bir çatışma durumu yarattığı göz önüne alındığında durumu affetmenin artmasının bireyler için rahatlatıcı bir etki yaratarak evlilik doyumlarını olumlu anlamda etkileyebileceği düşünülebilir. Bu araştırmada elde edilen sonuçlar, evlilik doyumunu açısından çatışma sıklığı ile birlikte affetmenin nasıl bir rolü olduğunu göstermekte ve bu anlamda ülkemizde ve uluslararası yazında bu alanda yapılan ve yapılacak çalışmalara katkı sağlamaktadır.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde evlilik doyumunun çatışma sıklığı ve affetme değişkenleri açısından açıklanmasına yönelik elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yapılacak yeni araştırmalara ve uygulamalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuç

Evlilik çatışması cinsiyete göre değerlendirildiğinde erkeklerin kadınlara göre daha sık çatışmaya girdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Evlilik doyumu cinsiyete göre değerlendirildiğinde kadın ve erkek arasında farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Affetme cinsiyete göre değerlendirildiğinde kadın ve erkek arasında farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Evlilikte çatışma arttıkça affetme azalmaktadır. Evlilik ilişkisinde çatışma arttıkça evlilik doyumu azalmaktadır. Affetme arttıkça evlilik doyumu da artmaktadır. Evlilikte çatışma arttıkça kendini ve durumu affetme azalmaktadır. Evlilikte çatışma ile başkasını affetme arasında ise ilişki yoktur.

Affetmenin aracı rolü değerlendirildiğinde affetme, evlilik çatışması ve evlilik doyumu arasında “kısmi aracı” rolünde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.2. Öneriler

Bu bölümde araştırma sonuçlarından hareketle ileride yapılacak araştırmalar ve bu alanda çalışan uygulamacılar için önerilerde bulunulacaktır.

İleride Yapılacak Araştırmalar Açısından Öneriler

Bu araştırmada evlilik doyumunun belirleyicisi olarak çatışma sıklığı ve affetme değişkenleri ele alınmış ancak herhangi bir başka faktör kontrol edilmemiştir. İlgili alanyazın dikkate alındığında evlilik ilişkisinde çatışma, affetme ve doyum değişkenlerinin evlilik süresine ve cinsiyete göre farklılık gösterebildiği görülmektedir. Ancak bu çalışmada evlilik

süresi ve cinsiyet araştırma modeli kapsamına alınmamıştır. Bu nedenle ileride yapılacak farklı araştırmalara evlilik süresini ve cinsiyeti kontrol ya da düzenleyici değişken olarak dahil etmek evlilik doyumunu yordayan değişkenlerin belirlenmesi açısından yarar sağlayabilir.

Bu araştırma evli bireylerle yürütülmüştür. Sonraki araştırmaların evli çiftlerle yürütülmesi, bireylerin hem kendilerinin hem de eşlerinin değerlendirilmesi ve diyalik açıdan incelenerek analiz edilmesi aktör ve partner ilişkilerinin incelenmesi açısından daha detaylı bilgi sunabilir.

Araştırmanın örneklemini farklı şehirlerden oluşturulmuş ancak şehirler eşit oranda temsil edilmemiş ve olası kültürel farklılıklar test edilmemiştir. Farklı kültürlerin karşılaştırılması ve affetmenin sosyal-ekolojik bakış açısından ele alınması evlilik doyumunu ve evlilik çatışması kavramlarının arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılabilmesi için katkı sağlayabilir.

Araştırma kapsamında evlilik doyumunun açıklanmasında evlilik çatışma sıklığı ve affetme kavramları ele alınmaktadır. Ancak ilgili alanyazın çatışma sıklığı ile birlikte çatışmayı ele alma biçimlerinin de evlilik doyumunu ve affetme ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle ileride yapılacak çalışmalarda çatışma stilleri de yordayıcı bir diğer değişken olarak analiz edilebilir. Affetmenin ikili ilişkilerde yaşanan çatışmalarla nasıl başa çıkılabileceği konusunda önemli bir müdahale yöntemi olarak görüldüğü (Taysi, 2010) dikkate alındığında, sonraki çalışmalar çatışma ile beraber baş etme stillerini de affetme ile ilişkilendirebilir. Ayrıca ilgili değişkenlerin incelendiği çalışmalarda affetme ve doyum arasındaki ilişkinin çift yönlü olabileceği ve affetmenin yanında doyumun da aracı bir değişken olabileceği tartışılmaktadır. İleride yapılacak çalışmalarda evlilik doyumunu aracı değişken olarak incelenebilir ya da boylamsal çalışmalarla affetme, çatışma ve evlilik doyumunu arasındaki neden sonuç ilişkileri test edilebilir. Dahası, bu çalışmada cinsiyet değişkeni aracılık etkisinin test edildiği modele dahil edilmemiştir. Sonraki araştırmaların affetmenin aracı etkisini kadın ve erkek örneklemlerinde test ederek bulguların cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı incelemesi önerilmektedir. Ayrıca cinsiyet değişkeninin yanında cinsiyet rollerinin de incelenmesi araştırma sonuçlarının çeşitliliğini artıracaktır.

Evlilik Çatışma Ölçeği'nde bulunan çeşitli çatışma konularının spesifik olarak affetmeyi ve evlilik doyumunu ne derece etkilediğinin incelenmesi hem bireysel hem ilişkisel anlamda evlilik doyumunun anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

Araştırmada yer alan değişkenler Türkiye'deki evli bireyler örnekleminde ilk defa bir arada kullanılmaktadır. Benzer gruplarla ve farklı romantik ilişki türlerinde (ör., flört, birlikte yaşama, nişanlı vb.) aynı çalışmayı yapmak, çalışma sonuçlarının genellenebilmesi için ilgili alanyazına katkı sağlayabilir. Araştırmada sosyo-ekonomik düzey dikkate alınmamıştır. Farklı sosyo-ekonomik sınıfları temsil eden eşlerin farklı alanlarda ve farklı sıklıkta çatışma yaşayacakları tahmin edilmektedir; bu sosyo-ekonomik düzeyin ileride yapılacak çalışmalara dahil edilmesi fayda sağlayabilir. Ayrıca, Özgür ve Eldeklioğlu (2017), Amerika dışındaki kültürlerde, affetme müdahaleleri üzerine yapılan çalışmaların yetersiz kaldığı gibi Türk kültüründe affetmeyi arttırmaya yönelik ilk çalışmanın Bugay (2012) tarafından güncel sayılabilecek bir dönemde sadece üniversite öğrencileri üzerine yapıldığını belirtir. Yukarıda affetmenin evlilik ilişkisindeki rolü göz önünde bulundurulduğunda Türk kültüründe affetmenin daha iyi anlaşılabilmesi için farklı araştırmaların yapılması ve üniversite örnekleminde yapılan çalışmaların farklı romantik ilişki türlerine yaygınlaştırılması yararlı olacaktır.

Uygulama Açısından Öneriler

Evlilik sonrası ilişki kalitesini güçlendirmek adına, ilişkiyi olumlu yönde destekleyen değişkenlerin incelenmesi ve evlilik öncesinde buna yönelik hizmetlerin yapılması önemlidir. Araştırma sonucuna göre affetmenin evlilik ilişkisinde önemli ve yapıcı bir rolü olması dolayısıyla affetme temelli programların geliştirilmesine yer verilebilir. Evlilik doyumunu arttırmaya yönelik olarak eşlerin birlikte katıldığı programların yapılması evlilik ilişkisine katkı sağlayabilir. Evlilik çatışmasının evlilik doyumunu negatif yönde etkilediğinin araştırma sonuçları tarafından da desteklendiği dikkate alınacak olursa Türkiye'de evlilik ya da aile danışmanlığı hizmetlerine yönelik olarak çiftlerin bu konularda bilgilendirilmesi ve sorunların oluşmasına yönelik önleyici hizmetlerin evlilik öncesinde verilmesi yarar sağlayabilir. Bu bağlamda, var olan ya da geliştirilmekte olan evlilik öncesi ve evlilik sonrası önleyici ve geliştirici programların içeriğine çatışma sıklığının olumsuz etkisini azaltıcı bir faktör olarak affetme kavramı dahil edilebilir. Ayrıca, evlilik ve aile danışmanlığı alanında pratik yapan ve çift ve aile danışmanlığı hizmeti sunan profesyoneller de çatışmanın varlığını

ve çatışma sıklığının evlilik doyumu ve affetme için olumsuz rolünü dikkate almalı ve eşlerin affetmeye/affedilmeye ihtiyaç duyabilecekleri alanları göz önünde bulundurmalıdır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın özellikle son yıllarda ülkemizde artan boşanma oranlarını önlemek adına önleyici çalışmalar yürüttüğü ve aile mahkemelerinde boşanma kararı alan eşler için arabuluculuk hizmetleri sağladığı bilinmektedir. Boşanma kararı alan bireylerin evlilik ilişkilerinde yaşadıkları çatışmalarının sıklığının fazla olacağı göz önünde bulundurulduğunda bu hizmetlerde affetmenin çatışmanın olumsuz etkisini azaltmadaki aracı rolüne vurgu yapılabilir ve eşler birbirlerini nasıl ve ne şekilde affedebilecekleri yönünde bilgilendirilebilirler.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik ve Psikoloji gibi bölümlerin lisans ve lisansüstü programlarında okutulan 'Evlilik ve Aile Danışmanlığı' gibi kuramsal ve uygulamalı dersler öğrencilerin ileride yapacakları uygulamalar için bilgi ve beceri kazanmalarını hedeflemektedir. Bu derslerin içeriklerinde sağlıklı evlilikler ve ailelerin bir parçası olarak yüksek doyumlu evliliklerin nasıl sağlanacağı da tartışılmaktadır. Bu noktada bu derslerde evlilik doyumunun belirleyicisi olarak çatışma sıklığının olumsuz ve affetmenin olumlu rolüne değinmek önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

Akçabozan Kayabol, N. B. (2017). *Relationship maintenance behaviors and marital satisfaction: The mediator roles of relational equality and appreciation*. Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Allemand, M., Amberg, I., Zimprich, D., & Fincham, F. D. (2007). Trait forgiveness, relationship satisfaction, and episodic forgiveness. *Journal of Social and Clinical Psychology, 26*, 199–217. doi: 10.1521/jscp.2007.26.2.199.

Alpay, A. (2009). *Yakın ilişkilerde bağışlama: Bağışlamanın bağlanma, benlik saygısı, empati ve kıskançlık değişkenleri yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Alp, D. ve Ercan, L. (2011). Öğretmenlerin yıldırımaya maruz kalma ile affetme düzeylerinin incelenmesi. XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı. Ege Üniversitesi, İzmir, 3-5 Ekim 2011.

Altınok, A., Özer, Ö., Set, Z. ve Bayoğlu, F. (2017). Anne baba çatışması: Türkiyedeki çalışmalar üzerine bir değerlendirme. *Akademik Bakış Dergisi, 59*, 329-344.

Amato, P. R., Loomis, L. S. ve Booth, A. (2016). Parental divorce, marital conflict, and offspring well-being during early adulthood. *Social Forces, 73(3)*, 895-915. doi: 10.1093/sf/73.3.895.

Anar B. (2011). *Evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ve evlilik doyumu ve iş doyumu ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Ankara.

Argyle, M. ve Furnham, A. (1983). Sources of satisfaction and conflict in long-term relationships. *Journal of Marriage and Family, 45(3)*, 481-493. doi: 10.2307/351654.

- Asıcı, E. (2013). *Öğretmen adaylarının affetme özelliklerinin öz-duyarlık ve benlik saygısı açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Atçeken, M. (2014). *Dindarlık, evlilik doyumu ve kişilik özelliklerinin bağışlama ile ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Avcı, R. ve Güçray, S. S. (2013). Ebeveynler arası çatışma, akran ve medya etkileri ile ergenlerdeki şiddet davranışı arasındaki ilişkiler: Şiddete yönelik tutumların aracı rolü. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 13(4), 1995-2015. doi: 10.12738/estp.2013.4.1950.
- Ayten, A. (2009). Affedicilik ve din: Affetme eğilimi ve dindarlıkla ilişkisi üzerine ampirik bir araştırma. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 37(2), 111-128.
- Aydın, F. T. (2017). Pozitif bir karakter gücü olarak affedicilik. *The Journal of Happiness & Well Being*, 5(1), 1-22.
- Barki, H., ve Hartwick, J. (2004). Conceptualizing the construct of interpersonal conflict. *International Journal of Conflict Management*, 15, 216– 244. doi: 10.1108/eb022913.
- Basım, H.N., Çetin F ve Şahin, N. (2006). Kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarıyla, kişilerin kendilik algısı ve kontrol odağı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21(58), 1-14.
- Baumeister, R. F., Exline, J. J. ve Sommer, K. L. (1998). The victim role, grudge theory, and two dimensions of forgiveness. E. L. Jr. Worthington. (Ed.), *Dimensions of Forgiveness: Psychological Research and Theological Perspective*, (ss. 79-104). Templeton Foundation press, Philadelphia.
- Bayrakçı, M. Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulanması. *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 198-210.
- Bernard, J. (1972). *The future of marriage*. New York: Bantam Books.

- Berry, J. W. ve Worthington, E. L. (2001). Forgiveness, relationship quality, stress while imagining relationship events and physical and mental health. *Journal of Counseling Psychology*, 48, 447-455.
- Bodenmann, G., Ledermann, T. ve Bradbury, T. N. (2007). Stress, sex, and satisfaction in marriage. *Personal Relationships*, 14(4), 551-569. doi: 10.1111/j.1475-6811.2007.00171.x.
- Botwin, M. D., Buss, D. M. ve Shackelford, T. K. (1997). Personality and mate preferences: Five factors in mate selection and marital satisfaction. *Journal of Personality*, 65(1), 107-137. doi: 10.1111/j.1467-6494.1997.tb00531.x.
- Bradbury, T. N., Fincham, F. D. ve Beach, S. R. H. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 964-980. doi: 10.1111/j.1741-3737.2000.00964.x.
- Braithwaite, S. R., Selby, E. A. ve Fincham, F. D. (2011). Forgiveness and relationship satisfaction: Mediating mechanism. *Journal and Family Psychology*, 25(4), 551-559. doi: 10.1037/a0024526.
- Brown, R. P. (2003). Measuring individual differences in the tendency to forgive: Construct validity and links with depression. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 759-771.
- Bugay, A. ve Demir, A. (2012) Affetme arttırılabilir mi? *Türk Psikolojik Danışma Dergisi*, 4(37), 96-106.
- Bugay, A. ve Demir, A. (2011). Hataya ilişkin özelliklerin başkalarını affetmeyi yordaması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 8-17.
- Burchard, G. A., Yarhouse, M. A., Kilian, M., Worthington, E. L., Berry, J. W. ve Canter, D. (1993). A study of two marital enrichment programs and couple's quality of life. *Journal of Psychology and Theology*, 31(3), 240-252. doi: 10.1177/009164710303100309.

- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (Çev. İ. D. Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Burgerss, E. W. ve Cotrell, L. S. (1988). *Predicting Success of Failure in Marriage*. New York: Thoemmes Press.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükşahin, A. (2006). *Yakın ilişkilerde bağlanım: Yatırım modelinin bağlanma stilleri ve bazı ilişkişel değişkenler yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Canary, D. J. (2003). Managing interpersonal conflict: A model os events related to strategic choices. J. O. Greene ve B. R., Burles (Ed.). *Handbook of communication and social interaction skills* (ss. 515-549). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum
- Canel, A. N. (2007). *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Cartleddge, G. ve Milburn, J. F. (1992). *Teaching social skills to children*. New York: Pergamon Press.
- Cheung, S. (1996). Cognitive-Behaviour therapy for marital conflict: Refining the concept of attribution. *Journal of Family Therapy*, 18, 182-203. doi: 10.1111/j.1467-6427.1996.tb00043.x.
- Chiu, F. K. (1998). Relationships among role conflicts, role satisfaction and life satisfaction: Evidence from hong kong. *Social Behavior and Personality*, 26 (4), 409-414. doi: 10.2224/sbp.1998.26.4.409.

- Christensen, A. (1987). Çiftlerde çatışma kalıplarının tespiti. K. Halhweg ve MJ Goldstein (Ed.), *The Family Process Preff monograf dizisi. Majör Ruhsal Bozuklukları Anlamak: Aile Etkileşimi araştırmasının katkısı* (ss. 250-265). New York, NY, ABD: Aile Proses Basını.
- Christensen, A. ve Hevaey, C. L. (1990). Gender and social structure in the demand/withdraw pattern of marital conflict. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(1), 73-81.
- Chung, M. S. (2014). Pathways between attachment and marital satisfaction: The mediating roles of rumination, empathy, and forgiveness. *Personality and Individual Differences*, 70, 246-25. doi: 10.1016/j.paid.2014.06.032.
- Cleary, S. (2009). Friedrich Nietzsche'den mükemmel evlilik için 10 tavsiye. *Indo-Pacific Journal of Phenomenology*, 9(2), 1-9.
- Cramer, D. (2001). Consensus change, conflict, and relationship satisfaction in romantic relationships. *The Journal of Psychology*, 135(3), 313-320.
- Cutrona, C. E. ve Suhr, J. A. (1994). Social support communication in the context of marriage: An analysis of couple's supportive interactions. B. R. Burleson, , T. L. Albrecht ve I. G., Sarason (Ed.), *Communication of social support: Messages, interactions, relationships, and community* (ss. 113-135). Thousand Oaks, CA: SAGE publications.
- Curun, F. (2006). Yüklemeler, ileişim çatışmaları, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi ile evlilik doyumunu arasındaki ilişki. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çağ, P. ve Yıldırım, İ. (2013). Evlilik doyumunu yordayan ilişki ve kişisel değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 13-23.
- Çapan, B. E.ve Arıcıoğlu, A. (2014). Psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olarak affedicilik. *E-International Journal of Educational Research*, 5(4), 70-82.
- Çardak, M. (2012). *Affetme eğilimi, belirsizliğe tahammülsüzlük, psikolojik iyi oluş, sürekli, kaygı ve öfke üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi,

Sakarya.

- Çelik, E. (2014). Evlilik yaşam doyumu ölçeğinin türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirliği. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 3(4), 1-9.
- Çelik, M. ve İnanç, B. Y. (2009). Evlilik doyum ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 247-269.
- Çelik, M. ve Tümkaya, S. (2012). Öğretim elemanlarının evlilik uyumu ve yaşam doyumlarının iş değişkenleri ile ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(1), 223-238.
- Çetinkaya, F. ve Şener, E. (2016). Çalışma yaşamında affetme eğilimi ve duygusal emek ilişkisi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(4), 108-117.
- Çınar, L. (2008). *Evlilik doyumu: Cinsiyet rolleri ve yardım arama tutumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çimen, E. (2007). Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin çeşitli sosyal psikolojik faktörler yönünden karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çoklar, I. ve Dönmez, A. (2014). Kişilerarası ilişkilerde bağışlama üzerine bir gözden geçirme. *Nesne*, 2(4), 33-54. doi: 10.7816/nesne-02-04-03
- Çolak, T. S. (2014). *Affetme esnekliğini kazandırmada logo terapi yönelimli grupla psikolojik danışmanın etkililiği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Çolak, T. S., Koç, M., Eker, H. ve Düşünceli, B. (2017). Ortaöğretim öğrencilerinde affetme esnekliği ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 63-73.
- Demir, Y. ve Durmuş, E. (2015). Uzun evlilikler: Bir yastıkta kırk yıl. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36), 636-645.

- Dilmaç, B., Ekşi, F. ve Şimşir, Z. (2016). Psikolojik danışma deneyimi yaşayanların dini başa çıkma, psikolojik iyi olma ve affetme düzeyleri arasında yordayıcı ilişkiler: Bir model önerisi. *ResearchGate*, 2, 169-186
- Du Rocher Schudlich, T. D., Papp, L. M. ve Cummings E. M. (2011). Relations between spouses' depressive symptoms and marital conflict: A longitudinal investigation of the role of conflict resolution styles. *Journal Family Psychological*, 25(4), 531-540. doi: 10.1037/a0024216.
- Edwards, L. M., Lapp-Rincker, R. H., Magyar-Moe, J. L., Rehfeldt, J. S., Ryder, J. A., Brown, J. C. ve Lopez, S. J. A positive relationship between religious faith and forgiveness: Faith in the absence of data? *Pastoral Psychology*, 50(3), 147-152.
- Emerman, C. (2017). *The relationship among spousal interactions, forgiveness, conflict, and marital satisfaction*. Doctoral dissertation. Hofstra University, Hempstead.
- Enright, R. D. (1996). Counseling within the forgiveness triad: On forgiving, receiving forgiveness, and self-forgiveness. *Counseling and Values*, 40, 107-126. doi: 10.1002/j.2161-007X.1996.tb00844.x.
- Enright, R. D. ve Coyle, C. T. (1998). Researching the process model of forgiveness within psychological interventions. *Dimensions of Forgiveness*, 1, 139-161.
- Enright, R. D. ve Fitzgibbons, R. P. (2000). *Helping clients forgive: An empirical guide for resolving anger and restoring hope*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Enright, R. D., Freedman, S., ve Rique, J. (1998). The psychology of interpersonal forgiveness. R. D. Enright ve J. North (Ed.), *Exploring forgiveness*, (ss. 46– 62). Madison, WI: University of Wisconsin Press.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. ve Alpkan, R. L. (2005). Marital Adjustment. *Düşünen Adam*, 18(1), 39-47.

- Erel, O ve Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bu Iletin*, 118, 108-132. doi: 10.1037/0033-2909.118.1.108.
- Erok, M. (2013). *İlişkilere İlişkin bilişsel çarpıtmalar, ilişkiye dair inançlar, kişilerarası öfke, kişilerarası ilişkiler, problem çözme ve evlilik çatışması*. Yüksek lisans tezi, Maltepe üniversitesi, İstanbul.
- Eskin, E. (2012). Evlilik terapisi için başvuran çiftlerin evlilik doyumu ve evlilik terapisiyle hakkındaki görüşleriyle ilişkili etmenler. *Klinik Psikiyatri*, 15, 226-237.
- Everett L., Worthington, JR. ve Scherer M. (2004). Forgiveness is an emotion-focused coping strategy that can reduce health risks and promote health resilience: Theory, review, and hypothesis. *Psychology and Health*, 19(3), 385-405. doi: 10.1080/0887044042000196674.
- Fenell, D. L. (1993). Characteristics of long-time first marriages. *Journal of Mental Health Counseling*, 15(4), 446-460.
- Fincham, F. D. (2000). The kiss of the porcupines: from attributing responsibility to forgiving. *Personal Relationships*, 7, 1-23. doi: 10.1111/j.1475-6811.2000.tb00001.x.
- Fincham, F. D., ve Beach, S. R. H. (2001). Forgiving in close relationships. *Advances in psychology research*, 7, 163–197.
- Fincham, F. D., ve Beach, S. R. H. (2002). Forgiveness in marriage: Implications for psychological aggression and constructive communication. *Personal Relationships*, 9(2002), 239 –251. doi: 10.1111/1475-6811.00016.
- Fincham, F. D., ve Beach, S. R. H. (2007). Forgiveness and marital quality: Precursor or consequence in well established relationships? *Journal of Positive Psychology*, 2, 260-268. doi: 10.1080/17439760701552360.

- Fincham, F. D., Paleari, F. G. ve Regalia, C. (2002). Forgiveness in marriage: The role of relationship quality, attributions and empathy. *Personal Relationships, 9*, 27-37. doi: 10.1111/1475-6811.00002.
- Fincham, F. D., Hall, J. H., ve Beach, S. R. H. (2006). Forgiveness in marriage: Current status and future directions. *Family Relations, 55*, 415–427. doi: 10.1111/j.1741-3729.2005.callf.x-i1.
- Fincham, F. D., Beach, S. R. H. Ve Davila, J. (2004). Forgiveness and conflict resolution in marriage. *Journal of Family Psychology, 18(1)*, 72-81. doi: 10.1037/0893-3200.18.1.72.
- Fincham, F. D., Beach, S. R. H. Ve Davila, J. (2007). Longitudinal relations between forgiveness and conflict resolution in marriage. *Journal of Family Psychology, 21(3)*, 542-545. doi: 10.1037/0893-3200.21.3.542.
- Fitzgibbons, R. P. (1986). The cognitive and emotive uses of forgiveness in the treatment of anger. *Psychotherapy, 23*, 629-633. doi: 10.1037/h0085667.
- Fowers B. J. (1991). His and her marriage: A multivariate study of gender and marital satisfaction. *Sex Roles, 24(3/4)*, 209–221. doi: 10.1007/BF00288892.
- Fox, A. ve Thomas, T. (2008). Impact of religious and religiosity on forgiveness. *Australian Psychologist, 43(3)*, 175-185.
- Fraizer, P. A., Tix, A. P. ve Baron, K. E. (2004). Testing moderator and mediator effects in counseling psychology research. *Journaling of Counseling Psychology, 51(1)*, 115-134. doi: 10.1037/0022-0167.51.1.115.
- Genç, Y. ve Seyyar, A. (2010). Sosyal Hizmet Terimleri (Ansiklopedik Sosyal Pedagojik Çalışma Sözlüğü), Sakarya Kitabevi.
- Gottman, J. M. ve Krokoff, L. J. (1989). Marital interaction and satisfaction: A longitudinal view. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 57(1)*, 47-52. doi: 10.1037/0022-

006X.57.1.47.

Gottman, J. M. ve Levenson, R. W. (1999). Dysfunctional marital conflict: Women are being unfairly blamed. *Journal of Divorce*, 31(3/4), 1-17. doi: 10.1300/J087v31n03_01.

Gootman, J. M., ve Notarius, C. I. (2000). Decade review: Observing marital interaction. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 927-947. doi: 10.1111/j.1741-3737.2000.00927.x.

Gordon, K. C. ve Baucom, D. H. (2003). Forgiveness and marriage: Preliminary support for a measure based on a model of recovery from a marital betrayal. *The American Journal of Family Therapy*, 31, 179-199. doi: 10.1080/01926180301115.

Gordon, K. C., Hughes, F. M., Tomcik, N. D., Dixon, L. J. ve Litzinger, S. C. (2009). Widening spheres of impact: Forgiveness in marriage: The role of relationship the role of forgiveness in marital and family functioning. *Journal Family Psychology*, 23(1), 1-13.

Gove, W. R. ve Shin, R. C. (1989). The psychological well-being of divorced and widowed men and women. *Journal of Family Issues*, 10, 122-144. doi: 10.1177/019251389010001007.

Gökmen, A. (2001). *Evlü eşlerin birbirlerine yönelik kontrolcülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyumu üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Grandon, J. R., Myers, J. E. ve Hattie, J. A. (2004). The relationship between marital characteristics, marital interaction processes, and marital satisfaction. *Journal of Counseling & Development*, 82(1), 58-68.

Grieco, M. H. (2016). *Koşulsuz Affetme*. İstanbul: Klan Kitap.

Greeff, A. P. ve Bruyne, T. (2000). Conflict management style and marital satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 26, 321-334. doi: 10.1080/009262300438724.

- Grych, J.H. ve Fincham, F.D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological*, 108, 267-290.
- Günay, S. (2007). *Evlilik çatışması, nedensellik-sorumluluk yüklemeleri, eşlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları genel doyuma ilişkin görüşleri ve evliliğe ilişkin değerlendirmeler arasındaki ilişkiler*. Yüksek lisans tezi, Ankara üniversitesi, Ankara.
- Gündüz, Ö. (2014). *Üniversite öğrencilerinde affetmeyi yordayan değişkenlerin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Güngör, H. C. (2007). *Evlilik doyumunu açıklamaya yönelik bir model geliştirme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gürbüz, E. (2016). *Evlilik içinde aldatılan bireylerin affetmelerini yordamada bağlanma stilleri ve psikolojik sağlamlığın rolü*. Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Güven, N. (2005). *İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumuna ile ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Güven, N. ve Sevim, S. A. (2005). İlişkilerle ilgili çarpıtmalar ve algılanan problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(8), 49-58.
- Güven, N. ve Sevim, S. A. (2007). İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve algılanan problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 49-61.
- Güzel, İ. (2016). *Yakın ilişkilerde aldatma ve affetme eğiliminin şema terapi modeli çerçevesinde incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Hamamcı, Z. (2005). Dysfunctional relationship belief in marital satisfaction and adjustment. *Social Behavior and Personality*, 33(4), 313-328.

- Hammer, M. R. (2005). The intercultural conflict style inventory: A conceptual framework and measure of intercultural conflict resolution approaches. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(6), 675-695. Doi: 10.1016/j.ijintrel.2005.08.010.
- Hantman, S. ve Cohen, O. (2010). Forgiveness in late life. *Journal of Gerontological Social Work*, 53(7), 613-630. doi: 10.1080/1634372.2010.509751.
- Hargrave, T.D. ve Sells, J.N. (1997). The development of a forgiveness scale. *Journal of Marital and Family Therapy*, 23(1), 41-62. doi: 10.1111/j.1752-0606.1997.tb00230.x.
- Harris, A. H. S. ve Thoresen, C. E. (2005). Forgiveness, unforgiveness, health, and disease. 321-333. *Handbook of forgiveness*. Newyork.
- Hatipoğlu, Z. (1993). *The role of certain demographic variables and marital conflict in marital satisfaction of husbands and wives*. Unpublished master's thesis, Middle East Technical University The Graduate School of Social Sciences, Ankara.
- Hawkins, J. L. (1968). Associations between companionship, hostility, and marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 30(4), 647-650. doi: 10.2307/349510.
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. New York: Guilford Press.
- Heavey, C. L., Layne, C., ve Christensen, A. (1993). Gender and conflict structure in marital interaction: A replication and extension. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61(1), 16-27.
- Hebl, J. H. ve Enright, R. D. (1993). Forgiveness as a psychotherapeutic goal with elderly females. *Psychotherapy*, 30(4), 658-667.
- Hepp-Dax, S. H. (1996). *Forgiveness as an educational goal with fifth grade inner-city children*, Unpublished doctoral dissertation. Fordham University, New York, ABD.

- Heyman, R. E., Sayers, S. L. ve Bellack, A. S. (1994). Global marital satisfaction versus marital adjustment: An empirical comparison of three measures. *Journal of Humanistic and Development, 33(1)*, 21-31.
- Hinde, R.A, (1997). *Relationships: A dialectical perspective*. East Sussex, UK: Psychology Press.
- Hojjat, M. (2000). Sex differences and perceptions of conflict in romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships, 17(4/5)*, 598-617. doi: 10.1177/0265407500174007.
- Hünler, O.S. ve Gençöz, T. (2003). Boyun eğici davranışlar ve evlilik doyumu ilişkisi: Algılanan evlilik problemleri çözümünün rolü. *Türk Psikoloji Dergisi, 18(51)*, 99-108.
- İdiz, Z. (2009). *Evlilik uyumu, evlilik yatırımı, aile içi şiddet ve intihar girişimi arasındaki ilişkilerin sosyal psikolojik açıdan değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Johnson, D. R., White, L.K. ve Edwards, J. N. (1986). Dimensions of marital quality. *Journal of Family Issues, 7(1)*, 31-49. Doi: 10.1177/019251386007001003.
- Johnson, M. D., Cohan, C. L., Davila, J., Lawrence, E., Rogge, R. D., Benjamin, R. K ., Sullivan, K. T. ve Bradbury, T. N. (2005). Problem-solving skills and affective expressions as predictors of change in marital satisfaction. *Journal of Counseling and Clinical Psychology, 73(1)*, 15-27.
- Judith, A. (2013). Affedicilik İlişkisel Bir Süreç: Araştırma ve Yansımalar. (H. İ. Özyeğin, Çev.). *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 18(30)*, 211-234.
- Kabasakal, Z. ve Soylu, Y. (2016). Evli bireylerin evlilik doyumunun cinsiyet ve eş desteğine göre incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 5(4)*, 208-213.

- Kachadourian, L. K., Fincham, F. ve Davila, J. (2004). The tendency to forgive in dating and married couples: The role of attachment and relationship satisfaction. *Personal Relationships*, 11(2004), 11, 373-393. doi: 10.1111/j.1475-6811.2004.00088.x.
- Kachadourian, L. K., Fincham, F. ve Davila, J. (2005). Attitudinal ambivalence, rumination, and forgiveness of partner transgression in marriage. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 334-342. doi: 10.1177/0146167204271595.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). *Benlik, aile ve insan gelişimi* (3.basım). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kantarcı, D. (2009). *Evli bireylerin bağlanma stillerine göre aldatma eğilimleri ve çatışma yönetim biçimlerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kara, E. (2009). Dini ve psikolojik açıdan bağışlayıcılığın terapötik değeri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2/8, 221-229.
- Karakaş, A. C. (2014). *Gerçeklik terapisi yönelimli dini başa çıkma psikoeğitim programının affetme esnekliği, empati ve stresle başa çıkma üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Karakaş, (2017). Manevi zekanın iç yönelimli dindarlık, affetme esnekliği ve öznel iyi oluşla ilişkisi. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 1, 53-63.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (11. Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karney, B. R. ve Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability a review of theory, method and research. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3-34.
- Kato, T. (2016). Effects of partner forgiveness on romantic break-ups in dating relationships: A longitudinal study. *Personality and Individual Differences*, 95, 185-189. doi: 10.1016/j.paid.2016.02.050.
- Kaya, F. (2015). *Üniversite öğrencilerinin affetme ve mükemmeliyetçilik düzeyleri arasındaki*

ilişki: Duygusal zekanın aracı rolü. Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Kaya, F. ve Peker, A. (2016). The relationship between perfectionism and forgiveness of university students: The mediator role of emotional intelligence. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(4), 1086-1094. Doi: 10.21547/jss.265492.

Kaynak, B. D. (2014). *İlişki çatışmalarında duygu ifade biçimleri:yatırım modeli açısından bir inceleme.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kendir, M. ve Demirli, C. (2016). Evlilik doyumu üzerinde anne baba tutumunun etkisinin incelenmesi. *Education Sciences*, 11(3), 96-113. doi: 10.12739/NWSA.1016.11.3.1cO656.

Kılıç, E. (2017). *Bağlanma biçimlerinin evlilik doyumu ile ilişkisi.* Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Killman, R. H. ve Thomas, K. W. (1977). Developing a forced-choice measure of conflict handling behavior: the mode instrument. *Educational and Psychological Measurement*, 37, 309-325.

Kline, R. B. (2011). Principles and practice of structural equation modeling (3.basım), NewYork: Guildford Press.

Koca, D. A. ve Yüksel, M. Y. (2017). Bir aile eğitim programının evli annelerin evlilik doyumu, evlilikte sorun çözme becerisi ve psikolojik iyi oluşuna etkisi. *International Journal of Field Education*, 3(1), 1-19.

Koç, M., İskender, M., Çolak, T. S. ve Düşünceli, B. (2016). Investigation of the effect of intolerance of uncertainty and the effect of anger control on the relationship between forgiveness and psychological well-being through structural equation modelling. *Sakarya University Journal of Education*, 6/3, 201-209. doi: 10.19126/suje.282951.

Koçak, T. (2014). *Evli çiftlerde ideal benliğe yönelim ile değer benzerliğinin evlilik doyumuyla bağlantısı.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Konstam, V., Holmes, W. ve Levine, B. (2003). Empathy, selfism, and coping elements of the psychological of forgiveness: A preliminary study. *Counseling and Values, 47*, 172-183. doi: 10.1002/j.2161-007X.2003.tb00264.x
- Korfal, A. (2016). *Algılanan ekonomik güçlük ve eşler arasındaki çatışma ile problem davranışlar arasındaki bağlantıda, ebeveyn-ergen ilişkilerinin aracı rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kurdek, L. A. (1991). Correlates of relationship satisfaction in cohabiting gay and lesbian couples: İntegration of contextual, investment and problem solving models. *Journal of Personality and Social Psychology, 621(6)*, 910-922.
- Kurdek, L. A. (2005). Gender and marital satisfaction early in marriage: a growth curve approach. *Journal of Marriage and Family, 67*, 68-84. doi: 10.1111/j.0022-2445.00006.x.
- Kuru, A. G. (2016). *Türk Ailesinde Karakter ve Otorite: bir Toplumsal Tip Olarak Kaynana ve Kaynanalık Rolü Üzerine Bir Araştırma*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Küçüker, D. (2016). *Affetme, Affetmeme, Bilişsel Esneklik, Duygu Düzenleme ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Lawler Row, K. A. ve Piferi, R. L. (2006). The forgiving personality: Describing a life well lived? *Personality and Individual Differences, 41(6)*, 1009-1020.
- Lawrence, E. ve Bradbury, T. N. (2007). Trajectorys of change in physical aggression and marital satisfaction. *Journal of Family Psychology, 21(2)*, 236-247. doi: 10.1037/0893-3200.21.2.236.
- Larson, J. H., ve Holman, T. B. (1994). Premarital predictors of marital quality and stability. *Family Relations, 43(2)*, 228-237. doi: 10.2307/585327.

- Levenson, R. W., Carstensen, L. L. Ve Gottman, J. M. (1993). Long-term marriage. Age, gender, and satisfaction. *Psychology and Aging*, 8(2), 301-313.
- Luskin, F. (2002). *Forgive for Good: A Proven Prescription for Health and Happiness*. Harper, San Francisco.
- Madden, M. E. ve Janoff-Bulmann (1981). Blame, control and marital satisfaction: Wives' attribution for conflict in marriage. *Journal Of Marriage And Family*, 43 (3), 663-674. doi: 10.2307/351767.
- Malkoç, G. ve Güren, A. S. (2017). Evli ve çocuk sahibi çiftlerin evlilik uyumu, evlilik çatışması, yakın ilişki düzeyi ve yalnızlık düzeylerinin çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(33), 225-239.
- Maraşlı, S. (2014). *Mutlu Evlilik Okulu*(1.baskı). İstanbul: Profil Kitap.
- Marchand, J. (2004). Husbands' and wives' marital quality: The role of adult attachment orientations, depressive symptoms, and conflict resolution behaviors. *Attachment & Human Development*, 6(1), 99-112. doi: 10.1080/1461670310001659575.
- Matsuyuki, M. (2011). *An examination of the process of forgiveness and the relationship among state forgiveness, self-compassion and psychological well-being experienced by Buddhists in the United States*. Yayınlanmamış doktora tezi. Kentucky Üniversitesi, Kentucky, ABD.
- McCullough, M. E., Worthington, E. L. ve Rachal, K. C. (1997). Interpersonal forgiving in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(2), 321–336. doi: 10.1037/0022-3514.73.2.321.
- McCullough, M. E., Rachal, K. C., Sandage, S. J., Worthington, E. L., Brown, S. W., ve Hight, T. L. (1998). Interpersonal forgiving in close relationships II: Theoretical elaboration and measurement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 1586–1603. doi: 10.1037/0022-3514.75.6.1586.

- McCullough, M. E., Pargament, K. I., ve Thoresen, C. E. (2000). *Forgiveness: Theory, research and practise*. New York: Guilford Press.
- McCullough, M. E., Bellah, C. G., Kilpatrick, S. D. ve Johnson, J. L. (2001). Vengefulness: Relationships with forgiveness, rumination, well-being, and the Big Five. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(5), 601-610. doi: 10.1177/0146167201275008.
- McCullough, M. E., Fincham, F. D. ve Tsang, J. (2003). Forgiveness, forbearance, and time: The temporal unfolding of transgression-related interpersonal motivations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(3), 540-557. doi: 10.1037/0022-3514.84.3.540.
- McNulty, J. K. (2008). Forgiveness in marriage: Putting the benefits into Context. *Journal of Family Psychology*, 22(1), 171-175. doi: 10.1037/0893-3200.22.1.171.
- McNulty, J. K. (2010). Forgiveness increases the likelihood of subsequent partner transgression in marriage. *Journal of Family Psychology*, 24(6), 787-790. doi: 10.1037/a0021678.
- Meltzer, A. L., McNulty, J. K., Novak, S. A., Butler, E. A. ve Karney, B. R. (2013). Marital satisfaction predicts weight gain in early marriage. *Health Psychology*, 32(7), 824-827.
- Mirzadeh, M. ve Fallahchal, R. (2012). The relationship between forgiveness and marital satisfaction. *Journal of Life Science and Biomedicine*, 2(6), 278-282.
- Morokoff, P. ve Gilliland, R. (1993). Stress, sexual functioning, and marital satisfaction. *The Journal of Sex Research*, 30, 43-53. doi: 10.1080/700224499309551677.
- North, J. (1987). Wrongdoing and forgiveness. *Philosophy*, 62(242), 499-508. doi: 10.1017/S003181910003905X.
- Oggins, J., Veroff, J. ve Leber, D. (1993). Perceptions of marital interactions among Black and White newlyweds. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 494-511.
- Ortahinkal, J., Vansteenwegen, A. ve Burggrave, R. (2008). Are demographics important for

forgiveness? *The Family Journal*, 16, 20-27.

Orbuch, T. L., House, J. S., Mero, R. P., ve Webster, P. S. (1996). Marital quality over the life course. *Social Psychology Quarterly*, 59, 162-171. doi: 10.2307/2787050.

Ovalı, H. (2010). *Farklı Coğrafi Bölgelerde Yaşayan Bireylerin Evlilik Çatışmalarının Çeşitli Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.

Öner, D. (2013). *Evli bireylerin evlilik çatışması, çatışma çözüm stilleri ve evlilik uyumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Özabacı, N. (2011). İlişki niteliği ölçeğinin türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 36(162), 159-167.

Özgün, S. (2010). *Evlilik dışı ilişkinin aldatılan eş üstündeki travmatik etkilerinin belirleyicileri: Baş etme stratejileri, kaynaklar ve affetme*. Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Özgür, H. ve Eldeklioğlu, J. (2017). REACH affetme modelinin türk kültürü üzerinde etkililiğinin incelenmesi. *The Journal of Happiness & Well Being*, 5(1), 98-112

Özgülven, İ. E. (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.

Özgülven, İ. E. (2014). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları

Paleari, E. G., Ragelia, C. ve Fincham, F. D. (2010). Forgiveness and conflict resolution in close relationships: Within and cross partner effects. *Universitas Psychologica*, 9, 35-56.

Papp, L. M., Kouros, C. D. ve Cummings, E. M. (2010). Emotions in marital conflict interactions: Empathic accuracy, assumed similarity, and the moderating context of depressive symptoms. *Journal Social Personality Relations*, 27(3), 367-387. doi:

10.1177/0265407509348810.

- Polat, D. (2012). *Boşanma aşamasındaki bireylerin evlilik çatışmaları, çatışma iletişim tarzları ve sosyal destek sistemlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Preacher, K. J. ve Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40, 879-891.
- Rahim M. A. (1983) A measure of styles of handling interpersonal conflict. *The Academy of Management Journal*, 26(2), 368-376. doi: 10.23077255985.
- Rahim, M. A. (1985), A strategy for managing conflict in complex organizations. *Human Relations*, 38(1), 81-89. doi: 10.1177/001872678503800105.
- Randall, A. K. ve Bodenmann, G. (2007). The role of stress on close relationships and marital satisfaction. *Clinical Psychology Review*, 29(2009), 105-115.
- Robbins, S. P. (1978). “Conflict management” and “conflict resolution” are not synonymous terms. *California Management Review*, 21(2), 67-75. doi: 10.2307/41164809.
- Rosen-Grandon, J., Myers, J. E. ve Hattie, J. A. (2004). The relationship between marital characteristics, marital interaction processes, and marital satisfaction. *Journal of Counseling & Development*, 82(1), 58-68. doi: 10.1002/j.1556-6678.2004.tb00286.x.
- Ross, C. E., Mirowsky, J. ve Goldstein, K. (1990). The impact of the family on health: The decade in review. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 1059-1078.
- Rotter, J. C. (2001). Letting go: forgiveness in counseling. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 9(2), 174-177. doi: 10.1177/1066480701092012.
- Rusbult, C. E. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and

- deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(1), 101-117.
- Rusbult, C. E. ve Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10(2), 175-204. doi: 10.1177/026540759301000202.
- Ruvolo, A. P. (1998). Marital well-being and general happiness of newlywed couples: Relationships across time. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15, 470-489. doi: 10.1177/0265407598154002.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2002). Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17, 47-58.
- Sakız, E. (2011). *Evlilik çatışması ve çocuk uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin ve anne kabul red algısının aracı rolünün incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Sarı, E. (2014). Affetmenin kendini gerçekleştirme üzerindeki etkileri. *İlköğretim Online*, 13(4), 1493-1501. doi: 10.17051/io.2014.06489
- Sarıçam, H. ve Biçer, B. (2015). Affedicilik üzerine ahlaki değer ve öz-anlayışın açıklayıcı rolü. *GEFAD/GUJGEF*, 35(1), 109-122.
- Sarıçam, H. ve Akın, A. (2013). Affedicilik ölçeğinin türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2013-1), 37-46.
- Satıcı, S. A. (2016). *Üniversite öğrencilerinin affetme, intikam, sosyal bağlılık ve öznel iyi oluşları: Farklı yapısal modellerin denenmesi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Schneewind, K. A. Ve Gerhard, A. K. (2002). Relationship personality, conflict resolution, and marital satisfaction in the first 5 years of marriage. *Family Relations*, 51(1), 63-71. doi: 10.1111/j.1741-3729.2002.00063.x.

- Shachar, R. (1991). His and her marital satisfaction: The double standard. *Sex Roles*, 25, 451-467.
- Sells, J. N. ve Hargrave, T. D. (1998). Forgiveness: A review of the theoretical and empirical literature. *Journal of Family Therapy*, 20(2), 21-36.
- Seyfi, S. (2017). *Evli bireylerin aldatma eğilimleri ve affetme düzeylerinin bağlanma stillerine göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Sezen, L. (2005). Türkiye’de evlenme biçimleri. A.Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 27, 185-195.
- Siders, C. T. ve Aschenbrener, C. A. (1999). Conflict management, Part 1. Conflict management checklist: A diagnostic tool for assessing conflict in organizations. *Physician Executive*, 25(4), 32-37.
- Sokolski, D. M., ve Hendrick, S. S. (1999). Fostering marital satisfaction. *Family Therapy*, 26 (1), 39-49.
- Soylu, B. (2010). Psikolojik ve sosyal dışlanma ile sosyal reddedilme kavramları arasındaki farklılıkların saldırganlık temelinde incelenmesi: cinsiyet, bağışlayıcı kişilik ve negatif duygulanımın rolü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Soylu, Y. ve Kağnıcı, D. Y. (2015). Evlilik uyumunun empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(43), 44-54.
- Sökmen, A. ve Yazıcıoğlu, İ. (2005). Thomas modeli kapsamında yöneticilerin çatışma yönetimi stilleri ve tekstil işletmelerinde bir alan araştırması. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 1-19.
- Spainer, G. B. (1979). The measurement of marital quality. *Journal of Sex & Marital Therapy*,

5(3).

- Sprecher, S. (1992). Social exchange perspectives on the dissolution of close relationship. T. L. Orbuch. (Ed.), Close relationship loss (ss. 47-66). İçinde. Springer New York. doi: 10.1007/978-1-4613-9186-9_3.
- Sprey, J. (1979). Conflict Theory and Study of Marriage and the Family.
- Şahin, M. (2013). *Affedicilik ile psikolojik iyi olma arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Şamatacı, G. (2013). *Romantik ilişkilerde affetme: Transaksiyonel analiz ego durumları açısından bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Şendil, G. (1999). *Çocukların anne babanın evlilik çatışmasını algılayışı*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Şendil, G. ve Kızıldağ, Ö. (2005). *Evlilik Çatışması ve Çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Şendil, G. ve Korkut Y. (2008). Evli çiftlerde çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 28, 15-34.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Pearson, Boston.
- Taluy, N. (2018). İkili ilişkilerde çatışma çözme tepkileri ölçeği: geçerlik ve güvenirlik sınama çalışması. *Psikoloji Çalışmaları*, 38(1), 33-51. doi: 10.26650/SP399410.
- Tarhan, N. (2014). *Aşk terapi*(1.baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. ve Sears, D. O. (2015). *Sosyal Psikoloji*. (A., Dönmez, Çev.). Ankara İmge Yayınevi.

- Taysi, E. (2010). Evlilikte bağışlama: Evlilik uyumu ve yüklemelerin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 25(65), 40-52.
- Tezer, E. (1994). Evlilik ve iş doyumu ilişkisi: İkili çatışmalar ve bazı demografik değişkenlerin rolü. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(1), 1-12.
- Tezer, E. (1996). Evlilik ilişkisinden sağlanan doyum: Evlilik yaşam ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1-7.
- Thenmozhi, S. (2015). Relationship between marital satisfaction, self-efficacy and work engagement among male employees in the ITES sector. *Annamalai International Journal of Business*, 69-73.
- Thomas, K. W. (1992). Conflict and conflict management: Reflection and update. *Journal of Organizational Behavior*, 13, 265-274. Doi: 10.1002/job.4030130307.
- Thompson, L. Y., Snyder, C. R., Hoffman, L., Michael, S. T., Rasmussen, H. N., Billings, L. S., ve Roberts, D. E. (2005). Dispositional forgiveness of self, others, and situations. *Journal of personality*, 73(2), 313-360. doi: 10.1111/j.1467-6494.2005.00311.x.
- Ting-Toomey, S., Oetzel, J. G. ve Yee-Jung, K. (2001). Self-construal types and conflict management styles. *Communication Reports*, 14(2), 87-103. doi: 10.1080/08934210109367741.
- Toprak, H. (2013). An outlook on forgiveness in counseling process. *The Journal of SAU Education Faculty*, 26, 115-131.
- Toussaint, L. ve Webb, J. R. (2005). Gender differences in the relationship between empathy and forgiveness, *The Journal of Social Psychology*, 145, 673-686. doi: 10.3200/SOCP.145.6.673-686.
- Tuzcuoğlu, N. (1995). Psikanaliz kuramı ve özellikleri. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri dergisi*, 7, 275-285.

- Tümer, A. B. (1998). *Evlü çiftlerde gözlenebilen çatışma odakları ve iletişim sorunları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Ülker, G. (2011). *Evlilik çatışmasının sıklık ve yaygınlığının bazı değişkenlere göre yordanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Üncü, S. (2007) *Duygusal zeka ve evlilik doyum ilişkisi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Villa, M. B., ve Del Prette, Z. A. P. (2013). Marital satisfaction: The role of social skills husbands and wives. *Paidéia Ribeirão Preto*, 23(56), 379-387. doi: 10.1590/1982-43272356201312.
- Wade ve Worthington, N. G. (2005). In search of a common core: A content analysis of interventions to promote forgiveness. *Psychotherapy*, 42(2), 160-177. doi: 10.1037/0033-3204.42.2.160.
- Weingarten, H. ve Leas, S. (1986). *Levels of marital conflict model: A guide to assessment and intervention in troubled marriages*. The Program on Conflict Management Alternatives (PCMA) Working Paper 4, University of Michigan.
- Weiten, W. (1986). *Psychology Applied to Modern Life*. Adjustment in the 80's. California: Words Worth.
- Wendorf, C. A., Lucas, T., İmamoğlu, E. O., Weisfeld, C. C. ve Weisfeld, G. E. (2011). Marital satisfaction across three cultures: does the number of children have an impact after accounting for other marital demographics? *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42, 340-354. doi: 10.1177/0022022110362637.
- Wheeler, L. A., Updegraff, K. A. ve Thayer, S. M. (2010). Conflict resolution in Mexican-origin couples: Culture, gender, and marital quality. *Journal of Marriage and Family*, 72(4), 991-1005. doi: 10.1111/j.1741-3737.2010.00744.x.
- Wilkie, J. R. ve Ferree, M. M. (1998). Gender and forress: Marital satisfaction in two earner couples. *Journal of Marriage and Family*, 60(3), 577-595.

- Williams, K. (2003). Has the future of marriage arrived? A contemporary examination of gender, marriage and psychological well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 44(4), 470-487. doi: 10.2307/1519794.
- Wishman, M. A., Uebelacker, L. A. ve Weinstock, L. M. (2004). Psychopathology and marital satisfaction: The importance of evaluating both partners. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 72(5), 830-838. doi: 10.1037/0022-006X.72.5.830.
- Worthington, E. L. (1998). An empathy-humility-commitment model of forgiveness applied within family dyads. *Journal of Family Therapy*, 20, 59-76. doi: 10.1111/1467-6427.00068.
- Worthington, E. L. ve Wade, N. G. (1999). The psychology of unforgiveness and forgiveness and implications for clinical practice. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 18(4), 385-418. doi: 10.1521/jscp.1999.18.4.385.
- Worthington, E. L., ve Scherer, M. (2004). Forgiveness is an emotion focused coping strategy that can reduce health risks and promote health resilience: Theory, review, and hypothesis. *Psychology & Health*, 19(3), 385-405. doi: 10.1080/0887044042000196674
- Worthington, E. L. (2005). More questions about forgiveness: Research agenda for 2005-2015. In E. L. Worthington (Ed.), *Handbook of forgiveness* (pp. 557-575). New York: Routledge.
- Worthington, E. L. (2006). *Forgiveness and Reconciliation: Theory and Application*. New York: Routledge.
- Yandell, K. E. (1998). The metaphysics and morality of forgiveness. R. D. Enright ve J. North (Ed.), *Exploring Forgiveness* (ss. 35-45). Madison: University of Wisconsin Press.
- Yaşar-Ekici, F. (2014). Türk aile yapısının değişim ve dönüşümü ve bu değişim ve dönüşüme etki eden unsurların değerlendirilmesi. *International Journal of Social Science*, 30,

209-224. doi: 10.9761/JASSS2594.

Yelsma, P. ve Athappilly, K. (1988). Marriage satisfaction and communication practices: Comparisons among Indian and American couples. *Journal of Comparative Family Studies*, 19(1), 37-54.

Yıldız, M. A. ve Baytemir, K. (2016). Evli bireylerde evlilik doyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılığı. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 67-80. doi: 10.17679/iuefd.17181627.

Yıldız, M. A., ve Büyüksahin Çevik, G. (2016). Evli bireylerin evlilik doyumlarının ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 227-242. doi: 10.14687/ijhs.v13il.3417.

Türkiye İstatistik Kurumu (2017). Evlenme ve boşanma istatistikleri. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24642> adresinden erişildi.

OECD Family Database (2018). Marriage and Divorce Rates. http://www.oecd.org/els/family/SF_3_1_Marriage_and_divorce_rates.pdf adresinden erişildi.

Türk Medeni Kanunu (2001). Kanun no 4721. <https://tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.ht>

EKLER

Ek1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgiler	
1. Cinsiyetiniz :	☐ Kadın ☐ Erkek
2. Yaşınız:	
3. Öğrenim Durumunuz:	☐ İlköğretim ☐ Ortaöğretim ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü
4. Mesleğiniz:	
5. Yaşamınızın büyük bölümünün geçtiği yer:	
6. Bulduğunuz ilde/ilçede ne kadar süredir yaşıyorsunuz?	

Evlilik Yaşantısına Dair Bilgiler	
1. Nasıl tanıştınız?	☐ Görücü usulü ☐ Flört ☐ Diğer, belirtiniz .....
2. Ne kadar süredir evlisiniz?	.....
4. Çocuk sahibi misiniz?	☐ Evet ☐ Hayır Cevabınız evet ise; çocuk sayısı : .....

Ek2. Evlilik Yaşamı Ölçeği

EYÖ						
Aşağıda evlilik yaşamına ilişkin 10 cümle bulunmaktadır. Her cümleyi dikkatli okuyunuz ve evlilik yaşamınıza uyan seçeneği çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.		1-Kesinlikle Katılmıyorum	2-Katılmıyorum	3-Kararsızım	4-Katılıyorum	5-Kesinlikle Katılıyorum
1	Evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Evliliğimizdeki engellerin aşılamaz olduğunu düşünüyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	Evliliğimizi çok anlamlı buluyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Evliliğimizde giderek eksilen heyecan beni rahatsız ediyor.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Evliliğimiz zaman zaman bana bir yük gibi geliyor.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

¹ Ölçeğin beş maddesi sunulmuştur Ölçeğin tamamına ulaşmak isteyen araştırmacılar, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Esin TEZER ile esin@metu.edu.tr adresi üzerinden iletişime geçebilirler.

Ek3. Heartland Affetme Ölçeği

1			2			3			4			5			6			7									
Beni hiç yansıtmıyor.							Beni pek yansıtmıyor.							Beni biraz yansıtıyor.							Beni tamamen yansıtıyor.						
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	1) İşleri berbat ettiğimde önce kötü hissetmeme rağmen zamanla kendimi rahatlatabilirim.																				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	2) Yaptığım olumsuz şeyler için kendime kin tutarım.																				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	3) Yaptığım kötü şeylerden öğrendiklerim onlarla baş etmemde bana yardımcı olur.																				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	4) İşleri berbat ettiğimde, kendimi kabul etmek benim için gerçekten çok zordur.																				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	5) Yaptığım hatalara zamanla daha anlayışlı olurum.																				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	18) Kimsenin kontrolünde olmayan kötü durumlarla ilgili olumsuz düşüncelerimden eninde sonunda kurtulurum.																				

² Ölçeğin beş maddesi sunulmuştur Ölçeğin tamamına ulaşmak isteyen araştırmacılar, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü Dr. Öğ. Üyesi Aslı Bugay ile abugay@metu.edu.tr adresi üzerinden iletişime geçebilirler.

Ek4. Evlilik Çatışma Ölçeği

Bu anket evli eşler arasındaki anlaşmazlık konularını saptamak amacıyla hazırlanmıştır. Konuların her biri için eşinizle aranızda bu konuda anlaşmazlık olup olmadığına karar verip, en uygun seçeneğe çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.	Böyle bir durum yok	Var ama hiç gerginlik yaratmıyor	Yılda 1-2 kez gerginlik yaratıyor	Ayda 1-2 kez gerginlik yaratıyor	Haftada 1-2 kez gerginlik yaratıyor	Günde 1-2 kez gerginlik yaratıyor
1) Bir yere giderken geç hazırlanma						
2) Buluşma saatlerine geç kalma						
3) Özel günleri (doğum günü, evlilik yıl dönümü vb.) unutmama						
4) Giyim biçimine ve saç şekline karışma						
5) Verdiği sözü tutmama						

³ Ölçeğin beş maddesi sunulmuştur Ölçeğin tamamına ulaşmak isteyen araştırmacılar, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Hatipoğlu Sümer ile zeynep@metu.edu.tr adresi üzerinden iletişime geçebilirler.

Ek5. İZİN YAZILARI

EVLİLİK ÇATIŞMA ÖLÇEĞİ

zeynep@metu.edu.tr

Alıcı: bana ▾

Merve merhaba,

Ölçeği tez çalışmada kullanabilirsin.

Ölçek ve puanlamaya ilişkin bilgi ekteki dökümanda.

Başarılar,

Doç. Dr. Zeynep Hatipoğlu Sümer

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Eğitim Fakóltesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
06800 Ankara

EVLİLİK YAŞAM ÖLÇEĞİ

Esin Tezer <esin@metu.edu.tr>

27.09.2017

Alıcı: bana ▾

Evlilik doyumunu ölçmek amacıyla geliştirdiğim Evlilik Yaşamı Ölçeğini tez çalışmanızda kullanmanız uygundur. Ölçek ve ilgili bilgiler ektedir. Başarılar dilerim.